

İKTİSAT

DERGİSİ

SAYI 191 MAYIS 1980

GÖRÜŞ

Prof. Dr. Yüksel Ülken

**İHRACATI
TEŞVİK
UYGULAMASI**

Osman Cavit Ertan

**SANAYİLEŞMEMİZİN
SORUNLARI**

Aydın Dündar

**SANAYİLEŞME
VE**

İTHAL İKAMESİ

Tülay Öney

**EKONOMİDE
BU AY**

**DIŞ BASINDA
İKTİSAT**

Yeni bankacılık Garanti Bankası'nda

Yeni bankacınız, bankacılığın
bir hizmet kurumu olduğuna inanıyor.
Ve yeni bankacılık yeni hizmetler vermektir,
bunu da biliyor.
Garanti Bankası, yılbaşından bu yana sizlere yeni hizmetler getirdi:

Çocuk Kulübümüz ilk kez
şube içi video ve film gösterilerinden
başka, aile bütçesine katkıda
bulunmak üzere, alışverişlerde
%10 indirim imkânı da getirdi.
Şimdilik Kulübümüz İstanbul,
Ankara, İzmir, Adana ve
Gaziantep'te faaliyet gösteriyor.
Ayrıca, çocuk dergimiz ve
kumbaramız da var.

Yurt dışındaki çalışanlarımıza
seslenmek, onların sorunlarını
duyurmak için,
Garanti Gazetesi'ni
çıkartıyoruz. Şubelerimize
başvuranlar, yurt dışındaki
yakınlarına gazetemizde mesaj
gönderebiliyor.

Çocuk Yılı nedeniyle, yurt dışındaki
işçilerimizin çocukları arasında
yaptığımız ödüllü bir yarışma sonucu
açtığımız **Resim Sergisi** ile, sanat
faaliyetlerini sürdürüyoruz.

Tarım Programı çiftçi ve
köylülerimize hizmet sunuyor.
Bu programda, ilk olarak üç elkitabı
yayınliyoruz. Ayrıca, tarımla ilgili
sorularınızı da uzmanlarımız
cevaplandırarak.

Her şubemizde bulunan
"Yeşil Yoncalı" elemanlarımız,
müşterilerimizin bankacılık ve
özellikle emeklilerin, emeklilikle
ilgili sorunlarını çözmeye çalışacak.

Size yakın olan Garanti Bankası,
tüm banka işlemlerinin yanı sıra,
Garanti Çeki ile de hediye seçme
güçlüğünü ortadan kaldırıyor.

Garanti Bankası, bankacılıkta
yeni örnekler vermeye devam edecek.

**TÜRKİYE
GARANTİ
BANKASI**

"yeni bankacınız"

İKTİSAT DERGİSİ

MAYIS 1980

SAYI : 191

CİLT : XXX

**İ. Ü. İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN
ORGANI**

Sahibi : Şeref ÖZGENÇİL
Yazı İşl. Md. : Ahmet ÖZPINAR
İdari Md. : Selçuk SANCAR

DERGİ YÖNETİM KURULU

Başkan : Prof. Dr. Akın İLKİN
Doç. Dr. Toktamış ATEŞ
Doç. Dr. Ömer GÖKAY
As. Dr. Ahmet KALIN
As. Kaya ARDIÇ
Sedat SANATKÂR
Bülent YARDIMCI

Kurucusu : Nihat BATUR

DERGİ YAZI KURULU

Doç. Dr. Asaf Savaş Akat, Prof. Dr. Erdoğan Alkin, Prof. Dr. Önder Arı, Dr. Taner Berksoy, Prof. Dr. Esat Çam, Metin Çağlar, Prof. Dr. Demir Demirgil, Prof. Dr. Nusret Ekin, Prof. Dr. Feridun Ergin, Prof. Dr. Sevim Gergün, Aslan Başer Kafaoğlu, Prof. Dr. Gülten Kazgan, Prof. Dr. Haydar Kazgan, Prof. Dr. Metin Kutal, Doç. Dr. Bilsay Kuruç, Prof. Dr. Nazif Kuyucuklu, Prof. Dr. Erol Manisalı, Kenan Mortan, Alp Orçun, Doç. Dr. İzzettin Önder, Yılmaz Özen, M. Sedat Piroğlu, Prof. Dr. Halil Sahillioğlu, Prof. Dr. Erdinç Tokgöz, Prof. Dr. Melih Tümer, Prof. Dr. Yüksel Ülken, Prof. Dr. Beşim Üstünel, Dr. Fahrettin Yağcı.

İçindekiler

GÖRÜŞ

Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN 2

İHRACATI TEŞVİK UYGULAMASI

Osman Cavit ERTAN 4

SANAYİLEŞMEMİZİN SORUNLARI

Aydın DÜNDAR 11

SANAYİLEŞME VE İTHAL İKAMESİ

Tülay ÖNEY 16

EKONOMİDE BU AY

..... 24

DIŞ BASINDA İKTİSAT

Derleyen : Kaya ARDIÇ 27

YENİ İKTİSATÇILARIN ÜTOPYASI

Prof. Dr. Pierre ROSANVALLON 30

Abone Ücretli Yıllık : 600 - 6 Aylık - 300 TL.
Reklam Tarifesi : Ön kapak içi 4.000 TL. İç sahife tam 2.500 TL. İç sahife yarım 1.250 TL. Arka kapak içi 4.000 TL. Arka kapak 5.000 TL. — İdare Yeri : Cumhuriyet Cad. Ceylan Apt. No. 27/6 Taksim-İST. ☎ : 45 17 52 — P. K. 599 Karaköy/İst. Daha evvel başka yerde basılan yazılara ücret ödenmez. Yazılardaki fikirler yazara aittir. Gönderilen yazılar basılacak veya basılmayacakları takdirde bildirilmez. — Fiyatı 50 TL.

Basıldığı yer : Yenilik Basımevi - ☎ 43 55 72

Görüş

İktisadın siyaseti, siyasetin iktisadı karşılıklı olarak derinden etkiledikleri bir dünyada yaşıyoruz. Günümüzde siyasetle iktisat içiçe girmiş durumdadır. Gelişmiş veya azgelişmiş, açık veya kapalı rejimli bütün ülkelerde iktisat politikası, siyaset yoluyla ve siyaset içinde uygulanır. Çeşitli grupların az veya çok baskısı ve etkisi altında iktisat politikası biçimlenir.

Bu durum, özellikle çağımızın belirgin bir olgusudur. İstisnası da yoktur. Türkiye de bu olgunun dışında değildir.

Ülkemizin iktisadi bakımdan çok bunalımlı bir dönemden geçtiği herkes tarafından söylenmektedir. 24 Ocak tarihli önlemlerin özellikle işçi dövizleri ve dış satım konularında beklenen sonuçları vermediği açık olarak ortaya çıkmıştır. Yılın ilk üç ayının enflasyon oranının % 50 ye varmasıyla durum son derece kritik bir aşamaya girmiştir. Anarşi ve terör hergün giderek artan bir hızla tırmanışını sürdürmektedir.

Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, her türlü partisel ve siyasal çıkarların dışında tutulması gereken Cumhurbaşkanlığı seçimi de bir sorun niteliğine büründürülmüştür. Turların yüze yaklaştığı şu günlerde, açık olarak gözlere batan bir gerçek ortaya çıkmıştır. Cumhurbaşkanı seçilemediği için, bir çözüm olarak erken seçim ileri sürülmüş değildir. Maalesef, erken seçimi gündeme getirebilmek için Meclisteki seçim yokuşa itilmiş ve yamak yapılmıştır.

Bu durum, Cumhurbaşkanı seçilememesinden doğacak sakıncaları daha da ağırlaştıracak niteliktedir. Siyasal bunalımın boyutlarını büyüt-

mekte, iktisadi ve siyasal alanda kararsızlığı egemen kılmakta ve belki de hepsinden önemlisi, ülkeyi şimdiden seçim ekonomisi davranışlarına itmeye zorlamaktadır. Destekleme politikasında uygulanan cömert fiyatlar, bunun ilk ciddi belirtisi sayılabilir.

İktisadi bunalımdan çıkmak, çok zorlu ve sıkıntılı bir dönemi göze almakla mümkündür. Ancak Cumhurbaşkanlığı seçimini bile partisel hesaplara bağlamak, bunalımı uzatmak, derinleştirmek ve yaymak demektir.

Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN

İhracatı Teşvik Uygulaması

Osman Cavit ERTAN

Etkin bir plânlama, üretimin sosyalleşmesi ve üretim araçlarının toplumun kontrolüne geçmesi koşullarının gerçekleşmesi ile olasıdır. Ülkemizde ise, üretim ilişkilerinin gereği olarak kalkınma plânları kamu sektöründe emredici, özel kesim için de ancak yol gösterici nitelikte belirlenmekte, sonuç olarak özel sektör faaliyetlerinin plân amacına uygun yönlendirilmesinde tek araç «teşvik önlemleri» olmaktadır.

Zaten, özel sektörün Devlet'ten beklediği salt teşvik ve yardım olup plânın onlar için hiçbir bağlayıcılığı yoktur. Nereye yatırım yapacaklarına ve ne üreteceklerine kendileri karar verirler.

Açıkladığımız bu genel çerçeve içinde ihracatın da plân doğrultusunda geliştirilmesi için, Kalkınma Plânının Uygulanması Esaslarına Dair 933 Sayılı yasa ve vergilerle ilgili önlemleri içeren 261 Sayılı yasalarla;

Hükûmetlere, gerekli teşvikleri uygulamaya koyabilecek yetki verilmiş ve bu yolda çeşitli kararnameler yürürlüğe konulmuştur. Örneğin bir önceki CHP iktidarı 9.6.1979 günü «Dışsatımı Özendirme, Yönlendirme ve Geliştirme» kararını yayımlamış, bugünkü AP iktidarı da 25 sayılı Karar'ın yayımlandığı 25.1.1980 günlü Resmi Gazetede yeralan tedbirler arasında 8/182 sayılı «İhracatı Teşvik Karar'ını» yürürlüğe koymuştur.

Anılan son Karar ile, Ticaret ve Sanayi Teknoloji Bakanlıklarına bağlı Teşvik-Uygulama Daireleri kaldırılarak bunların bütün görev ve yetkileri Başbakanlığa bağlı olarak kurulan Teşvik Uygulama Dairesine (kısa adı ile TUD'a) devredilmiştir. Şimdi, gerek TUD'dan alınacak teşvik belgesine dayanılarak ve gerekse belge aranılmaksızın, ihracatçıların yararına sunulmuş olan teşvik tedbirleri-parasal desteklemeleri aşağıdaki şekilde sınıflandırabiliriz :

- I — İhracat Kredisi
- II — İhracat Teşvik Fonu
- III — Döviz Tahsisi - Transfer Önceliği
- V — Vergi İadesi
- VI — Döviz Kurları

Bunların, anlam ve yararlanma esaslarını da şöyle açıklayabiliriz :

I — İhracat Kredisi

a) Vergi Resim ve Harç İstisnası

Açılacak ihracat kredileri (gerek T. C. Merkez Bankası, gerekse aracı bankaların öz kaynaklarından karşılanan düşük faiz ve reeskontlu krediler) ve ihracata yönelik işlemlerle ilgili olarak banka ve sigorta şirketlerinin tahsil ettikleri paralar; Banka Sigorta Muamele Vergisinden, Damga Vergisinden ve diğer kanunlarda

yer alan resim, harçlardan istisna edilmiştir. Örneğin, reeskont işlemlerinde % 20 diğer kredilerde % 25 olanında olan BSMV ihracata yönelik kredilerde alınmayacaktır.

b) Faiz Farkı Ödemesi :

Bankalarca, teşviki öngörülen sektörlerle açılan kredilerde tahakkuk eden faizlerin bir bölümü, kredi maliyetini düşürmek amacıyla Faiz Farkı Ödemesi Fonundan karşılanmaktadır. 1978 Yılı başına değin Fon'a Hazine kaynak teşkil etmiştir. Yani, çok yüksek enflasyon oranının ve fiilen negatif faizlerin geçerli olduğu bir dönemde Devlet, kredi kullananlara «bu faiz yükü sana fazla deyip» onun bir kısmını yüklenmiştir.

Yeni uygulamada ise, bankalar açtıkları kredilere uyguladıkları faizlerin belli bir kısmını Fon'a aktarmakta ve buradan teşviki öngörülen sektörlerle faiz farkı iadesi yapılmaktadır. Bu kaynaktan en fazla yararla-

nan aşağıda açıklandığı şekilde ihracat kredileridir;

T. C. Merkez Bankası Banka Meclisi'nin 17.1.1980 günlü kararı

uyguncu, kısa vadeli ihracat kredilerinde uygulanacak faiz haddi % 21; gerçekleşen faizlerin Fon'a yatırılacak kısmı % 2 dir. Fon'dan yapılacak iadeler ise :

	Borç Alana	Bankaya
Sınai mamul ihracına yönelik kredilerde	% 10	% 3
Diğer ihracat kredilerinde	% 8	% 3

olarak belirlenmiştir. Bu durumda kredinin ihracatçıya maliyeti sadece % 11-13 dr. Bankalar ise bu kredi üzerinden % 22 oranında faiz alacaklardır. Yani, ihracat kredileri kullanan için en ucuz, bankalar için en krlı kredi haline gelmiştir.

c) Reeskont Kredileri :

İhracat işlemlerinde en önemli parasal destekleme, 1211 S. Özel yasa uyarınca kullandırılmakta olan reeskont kredileridir. T. C. Merkez Bankası'nda, hazırlık döneminden bedellerin gelişine değin her safhada ihracat finanse edilmekte ve bu krediler; Belgeli İhracat, İhracat Satış, vesikalı teminat ve İştirak, Tütün Finansmanı, . Sanayici - İhracatçı Reeskont kredileri başlıkları altında toplanmaktadır.

1979 yıl sonu itibariyle, sa'it Belgeli İhracat kredisi toplam tutarı 13.735 milyar liraya ulaşmıştır. Geçen yıla göre artış % 100'n üzerindedir. Bu tutar normal sanayici reeskont kredilerinin de, iki misline yakındır, toplam ihracat kredileri ise 24 milyar

aşmıştır. (Bu yıl TUD'un vereceği belgeler ile sözkonusu kaynaktan yararlanananların çok daha fazla artacağını ve belgeli ihracat reeskont kredisinin 25 milyarı bulacağını söylemek yanlış olmaz kanaatindeyim.) Bu kredinin dayanağı sa'it, Teşvik Uygulama Dairesine gerçekleştirileceği taahhüt edilen ihracat olmakta; kısaca, bir proje ve taahhüt ile geniş devlet olanakları özel kesimin yararına sunulmaktadır. Ancak, Merkez Bankası'nda bir tavan uygulanmayan bu kredilerin amacına uygun olarak kullanımı etkin olarak denetlenemektedir. Nitekim, anılan krediler bu güne değin geniş ölçüde istismar edilmiştir. Konuyu bu örnekle somutlaştırırsak; 2 milyon Dolar'lık ihracat taahhüdü ile TUD'dan 50 milyon liralık bir belge alan firma, bu tutarın tamamı için aracı bir banka vasıtası ile reeskont kredisi sağlayabilecektir. Fakat, kredi koşulları uyarınca ihraç edilecek mamul için gerekli ham-yardımcı maddeyi temin, veya üretici imaltsından satın almak yerine firmaca, para ayrı sahalarda kullanıldığında kendisine uygulanacak

olan yaptırım bu enflasyonist ortam içinde son derece zayıftır. Krediyi amacına aykırı olarak kullanıp iç piyasada spekülâtif kazançlar elde eden kuruluştan sadece normal ticari faiz farkı tahsil edilmekte ve daha evvel alınmamış olan vergi, resim, harçlar alınmaktadır. Bu yaptırımların caydırıcı olamayacağı açık olarak ortadadır. Sonuç olarak, yapılanın yanın da önemli ölçüde yapılmayan ihracatın da yersiz kredilendirilmekte olduğu söylenebilir.

d) İhracat Teşvik Fonu

İhracatçıları yararına sunulan bir diğer kredi kaynağı da budur. Fon 25.1.1980'den önce İthalât Rejimi uyarınca tahsil edilen teminatların % 50 sinden oluşmakta idi. 25 Sayılı Karar ile, desteklemeye tabi tarımsal ürünlerin ihracatında miktar veya kıymet esaslı üzerinden alınacak primlerin «Destekleme Fiyat İstikrarı Fonu»na aktarılması ve buradan ihracata yönelik yatırımların finansmanı öngörülmüştür. (Eski Özel İhracat Fonu'nun kaynakları bu şekilde arttırılmıştır). Anılan kaynaktan yararlanabilmenin koşulu yine teşvik belgesi almak olup, faiz oranı düşük ve % 11 dir. % 3'ü Bankaya bırakılmaktadır.)

III — Döviz Tahsisi ve Transfer Önceliği

TUD'ün vereceği teşvik belgesi ile sağlanan döviz olanakları ihracattan önce ve sonra olarak bölümlendirilmiştir.

İhracattan önce :

a) İhracı taahhüt edilen malların bünyesine giren ham-yardımcı madde ve ambalaj malzemesinin tamamı,

b) Tesislerin tevsi, yenileme, modernizasyon ve yeni yatırımlar için ise taahhüt edilen ihracatın % 50 sine kadar,

İhracatı Teşvik Kotasından döviz tahsis edilebilecek, bu şekildeki ihracattan önceki tahsis tutarı, taahhüt edilen miktarın % 60'ı kadar olabilmektedir.

Eğer, ithal edilen mallar ihracatta kullanılmazsa, yani taahhüt yerine getirilmezse uygulanacak olan yaptırım son derece hafiftir. Salt, ithalât bedelinin % 10'unu oluşturan teminat Hazineye irat kaydedilmek ile yetini-lecektir. Oysa, ithal malları fiyatlarının herşeyin üzerinde arttığı ülkemizde sözkonusu malı ele geçiren, % 10' luk teminatı yakmaya çıkan razıdır. Uygulama da bugüne değin genellikle böyle olmuş, ihracat taahhüdü ile ithal edilen mallar iç piyasada yoğunlaştırılmış veya aynen satılmıştır. (İhracatçılara döviz tahsisi uygulaması yeni olmayıp, 7/1117 Sayılı Karar uyarınca, anılan döviz tahsisi 1970 yılından bu yana sürdürülmüştür.)

Konuya ilişkin 8/182 Sayılı Karar uyarınca, anılan döviz tahsisleri ile ilgili transferlere aracı/bankalar

ve T. C. Merkez Bankası'nca öncelik de verilecektir. Nitekim, bankaların döviz pozisyonu tutma yetkilerine ilişkin olarak yayımlanan, Seri I No: 4/4 sayılı Maliye Bakanlığı Tebliğinde belirlenen öncelik sırasının başında sözkonusu transferler yer almaktadır.

İhracattan sonra :

Bu şekilde tahsis edilecek döviz miktarı, ihracı gerçekleştirilen mamul için daha evvel kullanılmış olan dövizlerin tenzilinden sonra kalan bakiyenin % 50 si oranında olacaktır.

İhracattan sonra döviz tahsisine dair uygulama 19.11.1977 tarihinden bu yana, İhracat Tebliğine ilişkin Seri II No: 5/1-5/4 sayılı Tebliğler ile yürütülmüştür. Ürünlerini ihraç eden sanayici ve madencilerin bu yoldan yurda getirdikleri dövizlerin önce % 25'i sonra % 50'si kendi üretim gereksinimleri için yapacakları ithalâta ve ayrıca, bunlara girdi sağlayan yan sanayicilerinin ithalâtına tahsis edilmiştir. Bilindiği gibi, bu uygulama sonucunda Dolar başına 30 liraya kadar ulaşan bir tahsis piyasası kurulmuş, yan sanayici - ilişkili sanayici bağlantısı istismar edilmiştir. 6.5.1980 günü yayımlanan, 17 Sayılı Karara ilişkin Seri II No: 5/4 S. I Tebliğ ise, bu tahsis piyasasını yasal hale getirmiştir. Artık, yan sanayi-ilşkili sanayi belgesi aranılmayacak salt ihracatçının beyan ve talebi ile yetinilecektir. (Anılan Tebliğ ile uygulama daha da ge-

mişletilmiş, yaş meyve sebze ihracatçılarına da % 10'luk döviz tahsisi tanınmıştır.)

IV — Gümrük Muafiyeti

Gümrük muafiyeti, daha önceki ihracatın teşvikine ilişkin kararlarda yer almayan yeni bir uygulamadır. İhracattan önce döviz tahsisi yolu ile ithal edilecek ham-yardımcı madde ve ambalaj malzemesi; mallar teminata bağlanmak sureti ile tüm vergilerden bağışık olarak gümrüklerden çekilebilecektir.

V — Vergi İadesi

Bu teşvik tetbirinin dayanağı 261 sayılı yasadır. Yasanın gerekçesi; ihraç olunan mamulün bünyesine girmiş, dahilde ve ithalde alınan dolaylı vergiler ile, M. D. V. ücretlerden alınan gelir vergisinden oluşan dolaysız vergilerin ihracatçısına geri verilmesidir. Ancak, uygulamada Ticaret Bakanlığı'nca yayımlanan listeler ve oranlar gerçekçi bir vergi hesaplamasına dayanmamaktadır. Yürürlükte olan iade oranları %5-%20 arasında değişmektedir. Fakat, bu oranın % 40'a varandırıldığı da olmuştur. Hangi mamulün bünyesine % 40 oranında vergi girmektedir?

Hazine'ce yapılan bu ödemelerin görünürdeki amacı, ihraç ürünlerine uluslararası piyasalarda rekabet gücü kazandırmak ve ihracatın bünyesini değiştirmektir. Ama, gerçekte

bu amaca ulaşılmamış, yazımızın sonundaki rakamlardan da anlaşılacağı gibi vergi iadesi bir subvansiyon olmaktan öteye gidememiştir.

VI — Döviz Kurları

Döviz kurları, Kararnamelerde teşvik tetbiri olarak belirtilmediği halde, aşağıda açıklayacağımız nedenlerle bunu da anılan tetbirler arasında sayabiliriz.

10.11.1978 tarihine kadar, ihracat bedelleri ödenirken ihracatın tescil edildiği tarihteki kurlar esas alınmakta ve farklar «İhracatta Kur Kayıplarını Karşılama Fonu»na devredilmekte idi. Bugünkü uygulamada ise, ihracat bedeli dövizlerin fiili ihracat tarihinden itibaren 2 ay içerisinde yurda getirilmesi zorunludur ve tescil (kaldırıldığına göre satış akdi) den anılan sürenin sonuna kadarki dönemde meydana gelen kur yükselmelerinden doğan farklar ihracatçısına bırakılmaktadır. (Her hafta yapılabilen kur ayarlamaları dikkate alındığında, ihracatçılara bırakılan spekülâtif kazançların büyüklüğü tahmin edilebilir.)

Kur farklarından doğan yersiz kazançların bir örneği de prefinansman dövizlerindeki mevzuat değişikliği ile gündeme getirilmiştir. (18 Sayılı Karar'a ilişkin Seri VII No: 130/4 S. 11 Tebliğ) Anılan değişiklikten önce; prefinansman dövizleri alış tarihinde geçerli olan kurlar üzerinden

Türk Lirası'na çevrilip ihracatçısına ödenmekte idi. Bugün ise, dövizin geliş ve fiili ihracın gerçekleştirilmesi arasında geçen süreler içinde doğan kur farklarında aynen Hazine'ce, ihracatçılara ödenecektir.

Tebliğ'de ihracat vadeleri 6-9 ay olarak belirlendiğinden bu uygulama sonucu, bir birim dövizin Hazine'ye maliyeti % 100 oranında artabilecektir.

Teşvik unsurları özetlediğimiz başlıklardan ibaret değildir, bunlara; dövizle yerli sınai ürün satışını, sanayici ihracatçılara Âcil İhtiyaç Kotasından yapılan döviz tahsislerini, ticari seyahat dövizlerini de ekleyebiliriz. (Nitekim, halkın yurtdışına çıkış hakkı 3 yılda bir ve \$ 500 ile sınırlandırılmışken, hiç ihracat yapmamış ancak, salt bir ihracatçı belgesi temin etmiş firmalara \$ 7.000.— tutarında seyahat dövizini kullandırılmaktadır.)

Şimdi, tüm bu önlem ve desteklemelere karşın ihracat nereye varabilmiştir?

— 1979 Yılı sonu rakamlarına göre, miktar olarak % 20 oranında gerilemiş ve 2.261 milyar dolarda kalmıştır. Geçen yıl, bunun değer olarak da % 1 fazlası ile 2.288 milyar dolardı.

— İhracatın ithalatı karşılama oranı da ancak % 54 de kalmıştır. Halbuki bu oran 1963-1973 döneminde ortalama % 54 dü.

— Tarımsal kökenli klasik ihrac ürünlerinin ağırlığı halen sürmekte olup toplam içindeki payı 1978 de % 67, 1979 da % 60 dır.

— Sanayi sektörü için yıllık % 54 oranında artış plânlanmış ancak, bu oran % 26 da kalmıştır. Yani, sanayi 1979 yılında beklenenin yarısını verebilmiştir.

— Aynı yıl, 5 milyarı aşan ithalât karşısında dış ticaret açığı 2.803 milyar dolara varmıştır. Sonuçta ithalâtımızı finanse edebilmek için tek bir kaynak kalmaktadır, hertürlü bağımsızlığımızı yitirmek uğruna borçlanmak. 1979 sonunda dövizle ödenecek borçlarımız toplamı 9.271 milyar doları bulmuş olup bugün anılan rakam daha da artmıştır. 821 milyon dolarlık ödemeler dengesi açığı, IMF kredisi kullanımı ve kısa vadeli banker kredileri, sermaye hareketleri ile karşılanmış; bunun yanısıra 4 milyar dolar birikmiş borç da ertelenmiştir.

Bu sonuçlar üzerine düşünüldüğünde ihracata hazırlık döneminden bedellerin gelişine değin her safhada uygulanan teşvik önlemleri, doğal olarak kamudan özel kesime yapılan gelir aktarması, subvansiyon olmaktan öteye gidemez. Döviz darboğazını aşmak telâşi ile ve ihracat seferberliği görünümünde teşvik önlemleri sürekli artırılıp çeşitlendiril-

mekte ancak, kısırlık da devam etmekte, ihracatın bünyesinde köklü bir değişiklik meydana gelmemektedir. Nitekim, piyasada TL 56 olan doları 70 lira olarak belirleyen 25 Sayılı Karar ve ekindeki önlemlere rağmen geçtiğimiz 3 ay içinde ihracat tutarı ancak 700 milyon dolar civarında gerçekleşebilmiştir.

Döviz darboğazını aşmada çözüm, şüphesiz ihracatı arttırmaktır. İhracatı arttırmak ise yeni mallar ihracına bağlıdır, bu yeni malların sinai ürünler olacağı da kesindir. Zira, bugün geçerli olan dışticaret hadleri ile bir yere varılamayacağı ortadadır (1973'de 100 olan dış tic. haddi, 1979 yıl sonunda 73,7 olmuştur.) Bu durumda varılan yargı şudur; dışdünyaya açılmakta salt parasal desteklemelerle reel bir kazanım olası değildir, sorun sanayileşmekte yatmaktadır. Üretim-aramalı ithali ile dışa bağımlı, iç piyasaya yönelik, tüketim malı üreten, ithal ikâmesi gerçekleştiremeyen ve izlenen enflasyonist politikalar sonucu, eksik kapasite yüksek maliyet ve aşırı kârlarla tekeli görünümünde çalışan sanayide bünyesel bir değişim olmadıkça, saydığımız parasal desteklemeler çözüm getiremeyecektir.

(Sayısal örnekler, T. C. Merkez Bankası 1979 yılı raporundan alınmıştır.)

Sanayileşmemizin Sorunları

AYDIN DÜNDAR : Sanayi veya sanayileşmenin sorunları. Sanayiinin veya sanayileşmenin doğru dürüst bir politikası oldu mu? Bu suali cevaplandıramıyoruz. Çeşitli dönemler yaşadı Türkiye. 1923, 1930, 1950, 1960 planlı dönem ve 1970'den sonra başlayan yıllar. Baktığımızda ele avuca sığar yine de birşey yapılmak istenen dönem olarak 1930'dan sonraki özellikle devletin yalnız tüketim mallarına değil ara malları imalatına da önem verir tarzda sanayiye girmesi gözüküyor. Bunun ötesinde 1950'den sonraki yılların sonuçları belli. Planlı dönemin sonuçları da belli. Ne olmuş-tur? Çeşitli politikalar geliştirilmiştir. Tüketim psikozuna kapılmışızdır ve herşeyi Türkiye'de üreteceğiz noktasından hareket ederek bazı endüstrileri bilerek veya bilmeyerek büyük çapta cüssemizi aşacak tarzda geliştirmişizdir. Ama bunun doğuracağı iç dengesizlikleri dikkate almamışız. Bu büyümeden doğacak bugün yaşadığımız döviz ve transfer sorunlarını hatta yatırım ve tasarruf

meselesini ve buna bağlı diğer konuları gözden kaçırmışız. 1960'lardan sonra planın getirdiği yeniliklerden bir tanesi teşvik sistemidir. Bu teşvik nasıl çalışmıştır? Bu yöresel kalkınma öncelikleri şeklinde en önemlisi döviz tasarrufu ve ithal ikamesi önceliği belki birazda istihdam önceliği şeklinde çalışmıştır. Planlamada çalışan sayın yetkililer eğer merak edip araştırırlarsa belki ortaya çıkar ama benim iş hayatımda bir nebze muttali olduğum projeler nedeniyle iddia ediyorum ki, Türkiye'de döviz tasarrufu iddiasıyla teşvik almış projelerden o iddia edilen dövizleri bir toplayabilsek ne kadar döviz tasarrufu ettik diye belki yılda 20 milyar doların üstünde döviz tasarrufu ettiğini görürüz. Bu da bizim bu meseleleri ne kadar teorik ve değişik şekilde ele aldığımızı gösterir. İthal ikamesi önceliğiyle yaptığımız büyüme sonunda Türkiye'nin ithalatını kat kat arttıran büyük bir problem halinde karşımıza çıkmıştır. Şöyle ki, son 5 yılı alıyorum; bizim GSMH cari fiyat-

larla 430 milyar lira civarında iken bugün 1 trilyon 230 milyar civarındadır ve bu büyüme içerisinde sanayi sektörünün yeri % 17.5 civarında kalmıştır. Yani sanayileşme dediğimiz şey aslında milli gelir açısından olduğu yerde saymıştır. Öte yandan 1974 senesindeki 3.8 milyar dolarlık ithalatın aşağı yukarı 2.4 milyar dolarlık kısmını sanayi almıştır ara malı veya çeşitli şekilde. 1978 yılında 5.8 milyar dolara çıkan ithalatın yine 3.4 milyar dolarını sanayi sektörü almıştır. Yani sanayi Türkiye'nin kıt kaynaklarının tümüne sahip çıkmıştır. Fakat kendisini belli bir politikaya göre ve belli bir öncelikler sırasına göre büyütemediği için kendisinden beklenen tarzda milli gelirin oluşumunda fonksiyon icra etmemiştir. Son yılın tahmini rakamlarına göre 2.9 GSMH artışı, sanayi sektörünün büyümesi ise % 0.1. Yani binde birdir ki, bu oldukça büyük bir başarı-sızlığı göstermektedir. Aslında kendisinden isteneni vermiştir sanayi sektörü.. Kendisinden de bu istenmiştir. Bizde çeşitli komplekslerle ithalat yerine yerli üretme bizi bu noktaya getirmiştir. Bugün sanayi kesiminin, sanayileşmenin en büyük sorunu döviz sorunu olarak karşımıza çıkıyor. belki güncel bir sorun gibi gözüküyor. Aslında bu sorun güncel bir sorun değildir. 1970'lerden sonra hortlaması gereken bir sorundur. Ve bu sorun ortadan kalkmadı, fakat çözülemez hale geldi, gözden kayboldu bir süre. Şimdi yeni haliyle ortalıkta-

dır. Tabi bu sorunun bu kadar müşahhas olarak ortaya çıkmasına 1973'lerdeki petrol krizi de eklenmiştir. Güncel sorun değil, kronik bir sorundur.

Nedir bu sorunu yaratan? Sanayi büyüyor. Öyle bir büyüyor ki tüm ara malları, ham maddeleri ithale dayalı. Bugün Türkiye'nin sanayi sektörünün hesaplanan ihtiyacı 4 ilâ 5 milyar dolardır. Bunu belirirken sanayi dışardan hiçbir şey ithal etmesin veya dışa bağımlı sanayi diye bir lafı kabul etmiyorum. Bütün mesele o dengeyi kurabilmektir. Dışardan aldıklarımızla dışarıya verdiklerimiz arasında dengeyi kurmak ve bu arada da milli refahı temin edebilmektir. İhracatımız tarıma dayalıdır. Sanayi kesimi hâlâ % 25'lik barajı aşmamıştır. Ve rakam olarak da çok küçüktür. Bunu nasıl çözümleneceğinin nedenlerini gerçekçi kur politikası ile çözmek mümkün. Meseleye daha değişik tarzda yaklaşmak istiyorum. Başlangıçta sadece iç talep ve hatta potansiyel iç talep dikkate alınarak sanayileşme politikası güdülmüş. Bu büyük çapta döviz ihtiyacı yaratmıştır. Dışa açılma derken ihracatı arttırmanın gerektiğinden söz ediyorum. Bunun yöntemleri ne olacaktır? Derhal karşımıza bazı darboğazlar çıkmaktadır. Cesametimiz düşüktür, maliyetlerimiz yüksektir, beynelmilel rekabet vardır... Bütün bunların hepsi doğru. Fakat birçok ülke var ki bizle beraber sana-

yileşmeye başlamışlar hatta bize benzer koşullar altında sanayileşmeye başlamışlar ama politikalarını iyi saptadıkları için de belli sonuçlara zamanında ulaşmışlardır. Türkiye, İspanya, Yugoslavya, Hindistan ve Güney Kore'de 1970 yılında ithalata baktığımızda; Türkiye 1 milyar civarında, İspanya 4 milyar, Yugoslavya 2 milyar, Hindistan 2 milyar, Güney Kore 2 milyar lira iken 1978 sonunda Türkiye'de ithalat 6 milyar, İspanya 18, Yugoslavya 9, Hindistan 7 ve Güney Kore 14 milyar dolara ulaşmıştır. Bu ithalatı finanse edecek ihracatın da olması lâzımdır. Gerçi bu ülkelerin dış ticaret açıkları var ama meselâ 1978 sonunda Türkiye henüz 2.3 milyar dolarlık baraja ulaştığı halde ihracatta İspanya 13 milyar aşmış, Yugoslavya 5.6 milyar olmuş, Hindistan 6 milyar, Güney Kore 12 milyar dolarlık barajı aşmıştır. Mesele konuları sloganlara mahkûm etmemek meselesidir. İhracat yapmadan sanayileşmeyi mümkün görmüyorum.

Hazre Rihal'den bu yana mukayeseli masraflar kanunu bence geçerlidir. Biz neyi ne yapacağımıza süratle karar vermeliyiz. Özellikle ihracata dönük hangi sanayiye mutlak teşvik edeceğimizde karara varmalıyız. Bunda tabiat olanakları var. Kimisinin petrolü var, kimisinin doğal gübre yatakları vs. Bizim de endüstriye dönecek birşeylerimiz olabilir. Çünkü rakamlardan özetler-

sek Türkiye fert başına 52 dolarlık ihracat yapıyor, İspanya 535 dolarlık ihracatı yapabiliyor. Onun da tabiatı zengin değil. Yugoslavya 258 dolar ihraç ediyor. Güney Kore 343 dolar fert başına ihraç yapıyor aynı şartlar içerisinde. Şu halde bizim meseleye bugüne kadar baktığımızdan değişik şekilde bakmamız lâzımdır. Bu yabancı sermayeyi karşımıza çıkarıyor. Hiçbir şeye tartışmadan sadece politik görüşle kötü diyemeyiz. Yabancı sermayenin çok zararı da vardır, faydası da olabilir. Sermaye dediğimiz şey ekonomik vakadır. Mutlaka birtakım çıkarlar meselesidir. Mesele bu çıkarları belli bir dengede oturup milli tarafıyla gayri milli tarafını iyi hesaplamak meselesidir. Özellikle insan yapısı müsait, potansiyeli müsait bir ülke olarak meseleye bu şekilde bakmak zorundayız. Benim kişisel önerim şudur: Türkiye kendi sermayesi ile dışa açılmalıdır. Yani tıpkı 1960'larda yabancı sermayenin bize gelişi gibi biz de şu anda bizim 1960'larımızı 1950'lerimizi yaşıyan ülkelere doğru sermaye yatırımları yapmalıyız. Ya fiyaller şeklinde ya da oradaki yerli ortak ki Türkiye'de ürettiğimiz malları oralara hammadde ve ara malı olarak gönderelim. Öbür türlüünde yani mamul ihracında doğrudan doğruya nihai mamulün ihracında söylenenler doğrudur. Bu zincir kurulduğu zaman eğer endüstride ihracata dönmek istiyorsak bu sistemi kurmak zorundayız. Know-how'lar meselesidir. Hat-

ta bu konuda yabancı sermaye ile işbirliği yapabiliriz. Yani yüksek teknolojiyi getirebilecek sermaye ile hem Türkiye içinde veya Türkiye'nin dışında başka ülkelerde işbirliği yapabiliriz. Ve bu suretle de süratle sınai üretimimizin ihracını kullanabiliriz.

Kapasite sorunumuz var. Gümrük himayesi Türkiye'yi kapasite seçimi proje safhasında daima yüksek yapılmıştır ama kullanıma safhasında önemli olan prodüktivite veya çok üretilip fazla ciro yapıp kâr etmekten çok iç talebin kârlılığı nedeniyle iç piyasada azami kapasite seçilmiştir üretimde. Bu çoğu zaman bilerek olmamıştır ama olay ve sonuç budur. Bu nedenle Türkiye'de halen eğer bir envanter yapılırsa çok büyük bir âtil kapasite sorunu olduğu görülecektir özellikle imalat sanayiinde. Hükümetlerin ve politikaların kısa vadeli bazı çözüm arzuları da bunu kamçulamıştır. Meselâ ülkemizde Halk Bankasının makine indirme kredileri vardır. Tornacılar, frezeciler usta olurlar derhal bankaya başvururlar. Onlara birer torna tezgâhı teşvik etmek için verir. Bir de araştırırsınız bu torna tezgâhları % 10-15 kapasite ile çalışır, çünkü mesele yalnız tezgâhı elde etmek meselesi değil, işletmecilik ve finansman meselesidir. Onun için Türkiye'nin önemli bir sorunu da geçmişte yaptığı yatırımın bağladığı milli kaynakların halen âtil kapasite olarak duruşudur. Kapasitelerin tam kullanılmayışının bir başka nedeni: Bu-

gün endüstrinin dış ikmal kaynakları tamamen kurduğu için zaten kapasitemiz tam anlamıyla yararlanmak durumunda değildir. Şu halde kapasiteleri, yeni yatırımları seçerken mevcut kapasiteyi iyi araştırıp tekrarı önlemek mutlak bir ülke sorunu olarak karşımıza çıkar.

Dış satımda satılan malın maliyeti Türkiye'de yaptığımız gibi birtakım giderler, temel masraflar, faiz vs. şeklinde hesaplanır ve dolayısıyla bizim malımız pahalı diye ortaya çıkar. Aslında yeni bir anlayışla direkt masraflar ve hammaddeyi karşılayan her fiyatı dış satım bakımından kontekstif fiyat olarak kabul etmemiz gerekir.

Finansman sorunu endüstrinin en önemli sorunudur. Yatırım kredileri ülkemizde kâğıt üzerinde ve karar-namelerde daima cazip gözükmesine rağmen uygulamada çok pahalı hale gelmektedir. Çünkü araya aracı bankalar girmektedir. Çünkü araya başka faktörler girmektedir. Sonunda bu yatırım kredilerinden yatırımcıların, müteşebbislerin yararlanma şansı gittikçe azalmaktadır. Hele dış kaynak bir kredi ise dış kaynaklı kredinin aracı bankalardan geçmesi ve tekrar yatırıma dönüşmesi çoğu zaman hayal olmakta ve hiç sonuç almamaktadır. Kamu projelerinde hele yabancı kaynaklardan temin edilmiş proje kredilerinin ortalama kullanma yüzdesi % 20'yi aşmıyor. Ayrıca dış kaynaklı kredilerin peşinatlarının

yatırım peşinatları transfer sırasına girdiği için kredilerin tümünden yararlanmak imkanı ortadan kalkmaktadır. Enflasyon bir baş belası olarak finansman sorununu son yıllarda feci hale getirmiştir. Özellikle işletme sermayesi sorunu bir büyük mesele olarak karşımıza çıkmıştır. Aynı üretimi yapabilmek, aynı hizmeti yapabilmek için belki 2 veya 3 katı yeniden sermaye ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Dövizle çalışan firmalar kârlarını doğru beyan ettiklerinden ödedikleri sabitlemiştir. Vergi nispetleri nedeniyle de sermayelerini doğrudan doğruya vergi haline getirmek durumunda kalmaktadırlar bugünkü durumda. Ve enflasyonun en önemli bir sonucu da artık program fikrini ortadan kaldırması, standart maliyetleri dışa dönük bir endüstride) ortadan kal-

dırmasıdır. Bu enflasyon içerisinde hiçbir sınıai kuruluşun uzun vadeli program yapma imkânı yoktur. KİT'lerin en önemli sorunu ülkemizde Türk sanayiinin % 50'sine sahip olmalarıdır. KİT'lerin sanayi yaratan sanayiye sahip olmaları veya doğrudan doğruya sanayi ara malları ve ham maddelerini üretmeleri ve bu üretim sırasında da prodüktiv olmamalarından bir çok sorun ortaya çıkmaktadır. KİT'lerdeki ilk yaklaşımımız KİT'lerin yaptığı üretimi tüketim maliyetlerinden süratle uzaklaştırmaktır. Yani KİT'lere yatırılmış sermayeyi tüketim mallarının dışına taşıyıp doğrudan doğruya endüstriyi besleyecek ara malları hammadde imalatına döndürmek ve KİT'leri bir yönetim istikrarına kavuşturmak lâzımdır.

Sanayileşme ve İthal İkamesi

TÜLAY ÖNEY : Son zamanlarda özellikle gelişme yolundaki ülkelerin pekçoğu sanayileşerek kalkınma şeklinde bir amaç benimsemişlerdir. Bunun çeşitli nedenleri vardır. Sanayiın ekonomide itici güç olması, sürükleyici sektör olması gibi nedenlerle sanayileşerek kalkınma temel amaç edinilmiştir. Özellikle nüfusu fazla kalabalık olan, nüfus artış hızı fazla olan genellikle yapısal nitelikli ödemeler dengesi sorunu ile karşı karşıya bulunan ülkeler büyük ölçüde kendine yeterlik prensibine doğru yönelmişlerdir. Toplumun ve ekonominin temel gereksinimlerini yurt içinden sağlamak, yurt içinde üretmek gibi bir amaç benimsemişlerdir. Aslında bu az gelişmiş ülkeleri bu noktaya getiren birtakım haklı nedenler vardır. Çünkü az gelişmiş ülkenin genellikle petrol üreticisi olmayan az gelişmiş ülkelerin bir döviz sorunu ile karşı karşıya olduğu bilinen bir gerçektir. Bu nedenle temel malları istendiği zaman ve istendiği ölçüde ithalat yolu ile karşılaya-

mayan ülkeler bunları yurt içinde imal etmek şeklinde bir hedefi benimseyeceklerdir. Az gelişmiş ülkelerde birtakım kısıtlamaları ve darlıkları özellikle sermaye birikiminin yetersizliği, teknolojinin düşük seviyede oluşu, beceri sahibi insan gücünün yeterli seviyede yetişmemiş oluşu bu tür ülkeleri kolayca sanayileşme ortamına getirmekten engelliyor. Dahah ziyade tarımsal yapıya mahkûm. Ancak tarımsal üretim fazlalatını ihraç ederek onun dışında üretmedikleri malları dışardan ithal edip bu şekilde yaşamayı bu ülkelere önermek de çok geçerli olamıyor. Çünkü bugün dünyaya baktığımız zaman açıkça görüyoruzki, birçok tarımsal yapıya sahip gelişme yolundaki ülke kendi nüfusunun gerektirdiği bir beslenme imkanını bile o tarım potansiyeli ile sağlayamıyor. Dolayısıyla tarımsal fazlalatı satarak diğer ürünleri ithal edip bu yoldan yaşamını sürdürmek pek geçerli bir yol olmuyor. Tarımsal potansiyeli çok büyük olan gelişme yolundaki ülkeler-

de de bu soruna bir çözüm getirmiyor. Çünkü bilinen nedenlerle dış ticaret hadleri aleyhine işleyeceği tarım ihracatçısı ülkelerin sattıkları tarım fazlalarından diğer gereksinme duydukları bütün malları ithal etmeleri mümkün değil. O nedenle bu noktada artık tarım mı sanayi mi diye bir tartışmanın geçerliliği kalmıyor. Nasıl ve ne yönde sanayileşme sorusu gündeme geliyor. Çeşitli kısıtlamalar ve darboğazlar nedeniyle gelişme yolundaki ülke gereksinim duyduğu malları ülke içinde sağlamak büyük ölçüde ithalata dayandırmamak arzusunun benimsediği anda sanayileşmenin çizgisi ve biçimi yönündeki tercih belki bir şekilde otomatik olarak adeta yapılmış oluyor. Dolayısıyla süreç başlangıçta ithal ikamesine yönelik bir sanayileşme şeklinde karşımıza çıkıyor. Yani ithalat yoluyla kolaylık ve elde edilemeyen ürünleri yurt içinde sağlama şeklinde bir sanayileşme modeli ile karşı karşıya kalıyoruz. İthal ikamesi sanayileşme türü genellikle sakat ve çarpık bir sa-

naayileşme modeli olarak çok eleştiril-
ye uğrar. Denirki, piyasa talebinin
küçüklüğü nedeniyle kapasiteler ku-
rulamaz. Üstelik az gelişmiş ülkeler-
deki teknoloji düşüklüğü nedeniyle
de küçük kapasite özelliği de birleş-
tiğinde bu tip işletmelerde üretilen
malların maliyetleri çok yüksek olur.
Dünya ekonomisinin rekabetçi şart-
larından ülkeyi ayırır ve bir irrasyonel
ekonomiye doğru dönüşür. Kaldı ki
ithal ikameci sanayileşme genellikle
nihai mallardan başlayan bir sanayi-
leşme olduğu için bunun gerektirdiği
ara malları nedeniyle yine dışa ba-
ğımlı duruma geçer ekonomi. Hatta
zaman zaman aşırı döviz harcamala-
rına gitmek ve girdileri yurt dışından
yüksek döviz ödeyerek ithal etmek
durumunda kalır şeklinde eleştirilerle
karşılaşır. Fakat şunu kabul etmek
gerekir ki, az gelişmiş ülkelerin de-
neyimlerine bakıldığında bu ortaya
çıkıyor. İthal ikamesine yönelik bir sa-
naayileşme modeli belli bir noktadan
sonra dikey entegrasyonun başladığı-
nı görmemek kabil değildir. Özellik-

le planla ekonomi uygulayan lkele-
rin çoğunda sanayileşme belli bir d-
zeyeye geldikten sonra onun gerektir-
dii ara malı ve yatırım malı türünde-
ki malları da yurt içinde üretmek ek-
linde hedefler planlar ve programlar-
la benimsemeye balar. Ve mümkün
olduğu ölçüde bunu gerçekleştirmek
zere politika tedbirleri de yanısıra
getirilir. Yani böyle dikey entegras-
yon hareketi ile böyle sanayileşme
modelinin her zaman sakat ve çarpık
olarak srdrleceini kabul et-
mek pek normal değildir aslında.
Çünkü belli bir dikey entegrasyona
zamanla geçilecektir ve sanayide bir
rasyonellik sağlanması en azından
alıılacaktır. Böyle bir sanayileşme
modelinin ayrıca hep bu şekilde ka-
lacaını kabul etmek u açıdan do-
ru değildir. Doğal bir ekonomik ge-
limenin, nüfus artışıının, piyasa ge-
nilemesinin vs. gibi nedenlerle ilet-
melerin kapasitelerinin arttırılması
ve daha ekonomik rasyoneli olan bir
sanayi biçimine geçilmesi yine bekle-
nebilecektir. Kaldı ki zamanla bu nok-
taya kişiler kendiliklerinden geliyor-
lar. Bugün Türkiye'de izlenen de bu-
dur. Kurulu birtakım kapasiteler var-
dır. Döviz sıkışıklığı ve darboazı ne-
deniyle yeterli ithal malı girdiler sa-
lanamamaktadır. Kapasiteler çok d-
k seviyelerde çalıştırılmaktadır. Sa-
nayiciler kendiliklerinden bir ölçüde
de olsa ithal gereksinimleri yurt için-
de sağlama ve onları da üretme ek-
linde bir faaliyete girmeye zorlanırlar.
Aynı şekilde ihracata da zorlanırlar

kendiliklerinden. Döviz sıkışıklığı gi-
derek artıkça yine de dışardan it-
hal etmek durumunda olduğu mal-
ları sağlayacak dövizi bulmak için
ihracata yönelmeyi de bir ölçüde zo-
runluluk olarak hissetmeye balarlar.
Devletin desteği ile yahut plan ve
programlarla getirilecek birtakım il-
ke, politika, tedbirlerle bu çabalar
desteklendiği takdirde belli bir nok-
taya kadar da rasyonellii sağlayıp
sanayiin yapısında daha iyi bir gr-
nm elde etmek mümkün olabile-
cektir diye düşünülür zannediyorum.

Sanayileşme genellikle ithal ika-
mesine yönelik bir sanayilemeden
balıyor. Bir süre sonra bir ölçüde
dikey entegrasyona doğru gidilebili-
yor. Ara malı ve yatırım mallarını yi-
ne içerden sağlamak şekliyle ondan
sonraki aşamada da ihracata yönel-
mek biçiminde trend gözlenebilir.
Türkiye'nin sanayilemesine baktığı-
mız zaman çok kesin bir çizgiyi iz-
mek mümkün değildir ama bir ölçüde
bu modelin geçerli olduğunu söyle-
mek zannediyorum çok yanlış olma-
yacaktır. Kısaca 1923-1932 dönemini-
den ele alacağım.

Bilindiği gibi bu dönemde da-
ha ziyade özel sektöre yönelik bir
sanayileşme türü. Tarım ve sanayiin
birlikte geliştirilmesi amaç edinil-
mitir. Fakat istenen hedeflere rahat
bir biçimde varılamadıı için '1932'
lerden sonra daha devletin ekonomi-
de öncülük, aratırıcılık ve etkinlik
girişimcilik sağladığı bir döneme ge-
ildi.

Bu dönemde temel sanayilerin bu şekilde bir gelişme oldu. 1950-1960 dönemi bildiğimiz gibi liberal bir ekonomi, serbest bir dış ticaret dönemi. Özel sektörün teşvikiyle birtakım sanayilerin kurulması dönemidir. Bu dönemde yabancı sermaye ilk defa Türkiye'ye ciddi bir şekilde gündeme getirildi. 1954 yılında yabancı sermaye yasası hazırlanmıştır. Aslında Türkiye'ye çok büyük katkısı olacağı düşünülmüş ve çok liberal bir biçimde hazırlanmıştır. Yabancı sermayeden ekonominin finansmanı ve teknoloji katkıları yoluyla yararlanılmak istenmiştir. Çok şey beklenmiştir ancak ne varki 1950-1960 döneminde Türkiye'ye giren yabancı sermayenin toplamı 104 milyon lirayı aşmamıştır bu 10 yıllık dönemde. Bunun ne kadar küçük olduğunu vurgulamak için aynı dönemde Türkiye'de özel büyük imalat sanayince yapılan yatırımların 1.6 milyar lira olduğunu söyleyebiliriz. Yani 104 milyon liralık bir yabancı sermaye girişi olmuştur. Halbuki aynı 10 yıllık dönemde 1.5 milyar lirayı aşkın özel imalat sanayi yatırımı yapılmıştır. 1960'larla birlikte Türkiye'de bir plan ve ekonomi dönemine girildiğini biliyoruz. Bütün planlarda aslında sanayi ön plana getirilmiştir. I. Planda daha ziyade refah düzeyi artırılması, bir alt yapı ekonomisinin yükseltilmesi, nitelikli insan gümiye kazandırılması gibi amaçlar benimsenmiştir. Fakat planın dayandığı perspektifte yine Türkiye'nin

uzun dönemli kalkınmasının sanayileşmede olacağı açıkça belirlenmiştir. II. Plan sanayi sektörünü Türkiye'de sürükleyici bir sektör ve bunun getireceği kentleşmenin de itici güç olacağını vurgulamıştır. Yalnız her iki planda da sanayinin yapısında bir değişiklik olacağı veya hut da bunun sağlanması gereği açık bir şekilde vurgulanmamıştır. Yani yine belki nihai tüketim malları veya hutta dayanıklı tüketim mallarına dönük bir sanayileşme sürdürülebilir diye düşünülür. Çünkü bu iki planda da esas amaç GSMH içinde sanayi sektörünün giderek daha büyük bir pay alması şeklinde benimsenmişti. Buna rağmen 1962-1972 10 yıllık dönemde yani iki plan döneminde sanayinin yapısında da bir değişiklik sağlanabilmiştir. Örneğin tüketim malları sanayii 1962'de toplam imalat sanayii içinde % 60 yer tutarken, 1972'de % 46'ya indirilmiştir. Ara mallarında % 27.5'dan % 40'a yükselen bir gelişme görülmüştür. Yatırım mallarında çok fazla bir iyileşme sağlanamamıştır. % 11'den % 14'e çıkarılmıştır. İmalat sanayii içindeki payı. Yalnız 10 yıllık dönemde sağlanan bu gelişmeleri küçümsemek gerekir. Çünkü % 7 gibi çok büyük kalkınma hızı öngörülmüştür. Bunun sağlanması ile birlikte sanayileşmede de böyle bir başarının elde edilmesini gerçekten kayda değer olarak yorumlamak gerekir. Ne varki 1970'li yılların başında Türkiye'nin dış ekonomik ilişkilerinde gelmiş olduğu çiz-

gi özellikle dış ekonomilere karşı üstlenmiş olduğu birtakım yükümlülükler bu türde bir gelişmenin bile yeterli olamamasına yol açmıştır. Bu nedenle hazırlanan III. Plan bu sanayileşme hedefine daha açık bir tarih ve çizgi getirmiştir diyebiliriz. III. Planda sanayi yapılarında bir değişikliği sağlamak çok belirgin hatlarla ortaya konmuştur. Ara malları ve yatırım mallarına dönük bir sanayileşmeyi ve dünya pazarlarında rekabet edebilir bir şekilde sanayi kapasitelerini kurmayı III. Plan hedef almıştır. Tanımı şöyledir: Tüketim mallarına dönük nispeten geri üretim teknolojisi kullanan ve genellikle küçük üretim birimlerinden oluşan Türk sanayiini yapısal bir değişiklikle dünya pazarlarında rekabete hazırlanabilecek şekilde ve köklü bir sanayi biçimine getirmektir amaç. Bundan önemli bir sonuç çıkmaktadır. III. Planın hazırlandığı dönem itibarıyla de AET ile olan ilişkiler gözönünde tutulursa Türkiye bu dönemde batının kendisine vermek istediği tamamlayıcı ekonomi rolünü kabul etmeyeceğini tam tersine uzun dönemde onların ekonomileri ile rekabet edebilecek şekilde bir rakip ekonomi durumuna geçme tercihini yapmıştır. Ne varki yapısal değişikliği benimsemeye yönelik bir sanayileşme başlangıç aşamalarında bir dizi dışa bağımlı beraberinde getiriyor. Bu teknolojik bağımlılık, yatırım safhasında makine teçhizat bakımından bağımlılık, teknolojide bağımlılık, dış finansman

nedeniyle bağımlılık vs. Başlangıç aşamasından ara malı ve yatırım mallarına doğru gidildikçe sanayileşmede bu tür bağımlılıklar biraz daha yoğunluk kazanıyor, ta ki gereksinme duyulan ara malı ve yatırım malları yurt içinde mümkün olduğu ölçüde yapılmaya başlansın. III. Planda benimsenen bu hedefler ve hedef alınan birtakım büyüklükler bu dönemde özellikle 1970'lerin ortalarında dünyada görülmeye başlanan petrol bunalımı ve batı ülkelerinin girdiği düşük konjonktür nedeniyle tam olarak ulaşılamayan hedefler olarak kalmıştır. O nedenle sanayileşme konusu IV. Plana çizgileri ve boyutları daha keskinleşerek intikal etmiştir. IV. Planda da açık bir şekilde vurgulanmıştır ve IV. Plan aslında o güne kadar olan planlardan çok daha farklı bir şekilde ihracata dönük bir sanayileşme yani kurulu sanayi kapasitelerinde bundan böyle kurulacak sanayi işletmelerinde mümkün olduğu ölçüde dünya pazarlarından rekabete hazır biçimde kurulmasını ve ihracatın mutlaka sağlanmasının gerektiğini ortaya koyan bir amacı belirlemiştir. Özet olarak denebilirki Türkiye kalkınma ve sanayileşme sürecinde ulaştığı noktayı, karşı karşıya bulunduğu darboğazları dünya konjonktürünün kendisine getirdiği bir takım yükümlülükleri gözönüne alarak zaman içinde değişen veya ağırlığı farklılaşan sanayileşme çizgisini benimsemiştir. Bunu uygulayabilmek için geliştirdiği

politikalara politika olarak muhtemelen doğrudur fakat her zaman tam olarak ve zamanında uygulanma olanağı bulamamıştır. Ne var ki gelişen şartlara bir duyarlılık ve o yönde bir karar Türkiye'de görülmüştür. Şimdi bu çizgi içinde Türkiye'deki yabancı sermayenin buna ne kadar uyduğunu veya buraya kadar özetlemeye çalıştığım konularda nasıl bir görünüm tablo olarak ortaya serdiğini incelemekte fayda var. Yabancı sermaye kanunu çıktığı 1954 yılından 1978 yılına kadar Türkiye'ye giren yabancı sermaye toplam olarak 295 milyon \$ civarında olmuştur. Yani yaklaşık 22 yıllık dönemde her yıl ortalama 13 milyon \$'lık bir yabancı sermaye geldiğini söyleyebiliriz. 1976 yılı sonu itibariyle Türkiye'de mevcut 106 tane yabancı sermayeli şirket vardır. Bunlardan 92 tanesi imalat sanayiinde, 1 tanesi tarımda, 1 tanesi madencilikte, 12 tanesi de hizmetler sektöründe faaliyet göstermektedir. Yabancı sermayeli şirketlerin 1954 yılından 1976 sonuna kadar transfer ettikleri kâr 93 milyon \$'dır. Yani 295 milyon \$'ı kâr olarak yani % 30 civarında transfer edilmiştir. Bu şirketlerin yine lisans, patent, royalty olarak ödediği gayri maddi hakları 20 milyon \$ civarındadır bu dönem içinde bunu da katarsak gelmiş olan yabancı sermayenin % 40'ın yeniden dışarıya transfer edildiği gerçeği ile karşı karşıyayız. Yabancı sermayeden beklenen sadece finansman katkısı değildir kuşkusuz. İleri teknolojinin ge-

tirilmesidir. Bir iş yönetimin bir management'in getirilmesidir. Dış pazarlara açılma, ihracata dönme bu tip intensivleri ekonomiye yayma gibi katkılardır. Ve yeni bazı malların üretiminin ortaya getirilmesidir. Bu açılardan da baktığımızda Türkiye'nin mevcut yabancı sermaye şirketleri çok parlak bir durumla karşı karşıya kaldığımızı söylemek mümkün değil. Meselâ Türkiye'de son 10-15 yıldır yabancı sermayeden beklenen çok önemli bir katkı diye vurgulanan teknolojiyi ele alalım. Bir örnek vermek istiyorum. Türkiye'de lastik sanayi 1960'ların ortalarından bugünlere kadar 3 tane yabancı sermayeli firma tarafından yönetilmiştir. Belli başlı Türk firması lastik sanayiinde bulunmamıştır 1960'ların ortalarında 1978'e kadar. Üç tane yabancı firma Türkiye'nin lastik ihtiyacını gidermiş, bu teknolojiyi getirerek üretimi yapmıştır. Fakat ne zamanki 1977-78'lerde Türk firması ciddi bir şekilde lastik üretimine el attığı gün gelmiştir. Yine bu firma dışardan teknolojiyi lisans ve know-how olarak ithal etmek durumunda kalmıştır. Bundan şöyle bir sonuç çıkıyor. Demek ki ekonomilerin bir sektöründe veya tüm sektörlerinde teknolojiyi getirip, yayıp, öğretip Türkiye'ye özümseten bir faaliyeti görmek pek mümkün değil. Çünkü siz kurmaya kalktığınız zaman sizde dışardan bir teknik know-how almak zorunda kalıyorsunuz. Kablo sanayiinde, traktör sanayiinde de aynı şeyler olmuştur. Yabancı ser-

mayeli 106 firma 1978 yılında bir incelemeğe tabi tutulmuştur. Bunlardan 87 tanesi ile ilgili olarak elde edilen bilgileri rakam olarak vermek istiyorum. Bu 87 firmanın yabancı ve Türk ortakların koydukları sermaye 5 milyar lira civarındadır. 28.5 milyar liralık ciro yapmışlardır. 46 bin kişiye istihdam olanağı yaratılmıştır. Yaptıkları dövizli harcamaların toplamı 8.5 milyar liraya yakındır. İthal malı girdi olarak 7.5 milyarın üstünde bir harcama yapmışlardır. Transfer ettikleri yabancı personel ücretleri, transfer ettikleri kâr, transfer ettikleri lisans vs. toplam 8.5 milyar liraya yakın bir dövizli harcamaları vardır bu şirketlerin. Buna karşılık yaptıkları ihracat 1 milyar liranın altındadır. 900 milyon liradır. Ödedikleri vergilerin toplamı 5 milyar liraya yakındır. Türk ekonomisine bağlı bir parasal katkıları vardır. Fakat buna karşılık 6 milyar liralık iç kredi kullanmışlardır. 900 milyon liralık ihracatı yapmak için aldıkları teşviklerin toplamı 2 milyar lirayı bulmaktadır. Araştırma geliştirme harcamaları olarakta sadece 50 milyon liralık masrafları olmuştur. Bundan şöyle bir sonuç çıkarmak mümkün. Bu firmalar büyük ölçüde dışa bağımlı bir üretimi sürdürmektedirler. Bunda belli bir kolaylıkta vardır. Ana firmalardan burdaki fiyallere büyük ölçüde hammaddenin gönderilmesi, bizim Türk firmalarımızın dışardan girdi ithal etmesinden daha kolay oluyor. Dışa bağımlı bir faaliyet içinde-

ler. 8 milyar liralık ithal girdisi olması biraz bunun göstergesi sayılmalıdır. İkinci bir unsur: sadece iç piyasa talebini karşılamaya yönelik bir çalışma içindeler. Çünkü yaptıkları ihracat 900 milyon lirayı aşmıyor. Ekonominin finansmanı açısından 5 milyar liralık bir vergi ödemişler. Bu küçümsenecek birşey değildir. Buna mukabil kullandıkları iç krediler, kullandıkları teşvikler 8 milyar liraya yakın bir meblağ tutmuştur. Türkiye'de teknolojinin yaratılması geliştirilmesi ve benimsetilmesi yönünde çabaların çok fazla olduğunu söylemek mümkün değil. Araştırma geliştirme masrafı olarak 50 milyon liralık bir harcama yapmışlardır. Bunlar bir göstergeyse bazı şeyleri çok kandidate olarak ortaya koymak mümkün değildir. Ama bir ilişki kurulabilirse bu rakamların herhalde gösterdiği bunlar olabilir.

Yabancı sermayeli şirketlerin bugün böyle bir çalışma biçimi içinde olmaları belki Türkiye'nin 1950'lerde ve 1960'ların başında izlediği yabancı sermaye politikasından ileri gelebiliyor diye düşünülebilir. Gerçekten başlangıçta Türkiye'de çok düşük bir alt yapı varken çok az nitelikli insangücü varken, teknoloji hiç gelişmemişken üretim çok az sayıda mala inhisar ederken gelmiş olan yabancı sermayeli firmaların bu tür bir çalışmayı benimsemiş olmaları belki de doğaldır. Yalnız ne varki, Türkiye planlarıyla ve diğer birtakım

politikalarıyla günün koşullarına göre değişen bir sanayileşme stratejisini benimsemeye çalışmıştır. Beklenirdiki yabancı sermayeli şirketler de giderek bu stratejiye bir duyarlılık gösterebilirler. Bunun sağlandığını söylemek mümkün değil. Kaldı ki, 1960'ların sonlarından itibaren Türkiye yabancı sermayeden de ne beklediğini çok açık bir biçimde mümkün olan her yerde planlarda ve yıllık programlarda söylemiştir. İleri tek-

noloji büyük kapasiteler beklemektedir. İhracata yönelinmesini mutlaka istemektedir. Dışa bağımlılığı da mümkün olduğu kadar az olarak bir üretim şekli beklemektedir. Fakat sermayeli şirketlerin Türkiye'ye sermaye getirmek üzere teklif yapan dış yatırımcıların da bu ilkelere uygun ve bugün Türkiye içinde geliştirmeye çalıştığımız sanayileşme stratejisine uygun tekliflerle önümüze geldiklerinde söylemek güç.

beciya

Ekonomide

Bu Ay

DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER

Haziran ayı içinde IMF ile imzalanacak yeni Stand-by anlaşması ile ilgili hazırlıklar ay boyunca sürdü-rüldü ve IMF'ye sunulacak niyet mektubunun esasları belli oldu.

Niyet mektubunda yer alacak en önemli unsur haziran ayı içerisinde yüzde 25 oranında bir devalüasyon yapılması.

IMF'nin Türkiye hakkındaki de-ğerlendirmelerine göre, Türkiye'nin dış ödemeler dengesi açığı 3 milyar 850 milyon dolar düzeyinde olacak. Yılın ilk dört ayında toptan eşya fi-yatlarındaki artışın yüzde 50'ye yak-laşması sonucu 25 Ocak devalüas-yonunun etkilerinin aşınması yeni bir devalüasyon yapılması gereğini gün-deme getiriyor. Üstelik şu anda yü-rürlükte olan kurlarla ihracat yap-manın mümkün olmadığı da kaydedi-liyor.

IMF'nin bu ay içinde Türkiye'ye 325 milyon dolar tutarında SDR kre-

disi vermeyi kabul etmesi, fakat hü-kümetin bu miktarı az bularak 500 milyon dolar istediği biliniyor. Şayet yüzde 20-25 oranında bir devalüas-yon kararı hükümet tarafından onay-lanırsa Haziran ayında imzalanacak olan Stand-by anlaşmasının 500 mil-yon dolar olarak bağlanması sözkö-nusu. Öte yandan Maliye Bakanlığı'nın, Stand-by anlaşmasının 3 yılı kap-saması yolundaki bütün ısrarları so-nuç vermedi. IMF, Stand-by anlaş-masının 1 yıl süreyle olmasını karara bağladı.

IMF'ye sunulacak olan niyet mektubunda yer alması aşağı yukarı kesinleşen maddeler ise şunlar :

Bir yıl vadeli mevduatlar için faiz oranı yüzde 24 olacak. 1 yıldan uzun vadeli mevduat için ise faiz oranları serbest bırakılacak. İhracat sistemi daha liberalleştirilecek. İthalata ko-nan kısıtlamalar kaldırılacak. Türk lirasının dış değerinin serbest piya-sada belirlenen değerlere göre res-mileştirilmesi, yani liranın dalgalan-

maya bırakılarak paralel piyasa sisteminin yerleştirilmesi. Dış borçların yönetimi konusunda hazırlanacak planın ekim ayına kadar IMF'ye sunulması.

Bu arada yine IMF ile varılan anlaşmalar sonucu Merkez Bankasının özel kesime açtığı kredilere sınır konulacak. Merkez Bankası kredilerine konulan tavan 220 milyon lira olurken, kamu kesimi kredileri ve özel kesim kredileri için getirilen sınırlar 110 milyon dolar olarak tespit edildi.

IMF ile bu doğrultuda görüşmeler sürdürülürken, Dünya Bankasının da önümüzdeki ay içinde 200 milyon doları program, 400 milyon doları proje olmak üzere Türkiye'ye 600 milyon dolarlık kredi vereceği DPT Müsteşar Vekili Turgut Özal'ın açıklamalarında yer aldı.

TÜRK LİRASININ DIŞ DEĞERİ

Haziran ayında yüzde 20-25 oranında devalüasyon yapılacağı söylenirken, Maliye Bakanlığının 17 sayılı

kararı üzerindeki değişiklik çalışmaları da sürdürülüyor. Çalışmalarda TL'nin dış değerinin serbest piyasada belirlenen değerlere göre resmileşmesi konusu ağırlık taşıyor. Değişiklik çalışmaları, IMF'nin serbest dalgalanma sistemine yaklaşılması olarak yorumlanıyor.

PARA DARLIĞI, ÜRETİM DARBOĞAZI

İş çevrelerinde nakit darlığı bu ay da hükmünü sürdürmeye devam etti. Enflasyonu önleyebilmek için hükümetin izlediği ekonomi politikası para darlığı üzerine kuruldu. Para darlığı ise büyük ölçüde orta ve küçük sanayicileri etkiliyor. Küçük ve orta sanayicilerin piyasadan çekilmesi, yan sanayi ürünlerini bu firmalardan sağlayan büyük işletmeleri de etkilemektedir. Sanayi hammaddesi ve ara malı piyasalarında da durgunluk giderek etkisini artırdı. Devalüasyon ve KİT zamları nedeniyle işletme sermayeleri yetersiz kalmaya başladı. Banka sistemi için-

de yer alan 11 önemli bankanın aynı zamanda 11 holdingin elinde olması, kredi kaynaklarının bu holdinglerin denetimindeki şirketlere aktarılması, bunun dışında kalan firmaların kredi gereksinimlerini teşkilatlanmamış sermaye piyasası denilen kaynaktan sağlamaya başlamasına yol açtı. Yüksek maliyetli para bulma yoluna gidilmesi ise büyük maliyet artışlarına yol açıyor.

Diğer yandan acil döviz gereği olmadan özel kesimin ithalat yapabilmesi için kabul kredili ithalatta genişletici kararlar alındı. Böylece hammadde ve yarı mamül ihtiyacı biraz olsun giderilmek istenmektedir.

Bu arada hükümetin 45-50 mil-

yar lira arasında bir parayı, taban fiyatlarını ödemek için bulması gerekiyor. Hükümet bu konuda iki yol izlemeye çalışıyor. Bunlardan birincisi üreticilerin alacaklarını geciktirmek ve piyasada oluşacak talep artışını önlemek, ikincisi ise KİT ürünlerine yapılacak zamlarla yaratılacak olan ek kaynakların sağlanması. Fakat bu durumda enflasyonun devam etmesi yine de önlenemiyor. Çünkü taban fiyatlarını ödemek için ya para basılacak ya da KİT ürünlerinin fiyatına zam yapılacaktır.

Bütün bunlar ekonomide kaynak yaratmanın zorunluluğunu bir kere daha gündeme getiriyor. Çünkü kaynak darlığı ekonomideki gerçek büyümeyi durduruyor.

Dış Basında İktisat

Bunalım karşısında Yeni Cambridge Okulu

(Derleyen : Kaya ARDIÇ)

Dr. Hélène de LARGENTAYE

Cambridge'li iktisatçılar nisan 1979 da yayımlanan son raporlarında (1) dünyamızdaki son iktisadi bunalımı uluslararası ticarete bağlıyorlar. Bu iktisatçıların önderlerinden Francis Cripps'in baş mimarı olduğu bir dünya modeli bu raporun getirdiği en önemli yeniliklerden biri.

Cambridge okulu, fakültenin uygulamalı iktisat bölümünde çalışan oniki kadar öğretim üyesinden kuruludur. 1971 de Nicholas Caldor, Wynne Godley ve Robert Nield tarafından kurulan «Cambridge Economic Policy Group» yeni bir kuruluştur. Edindiği amaç topludurumun (conjuncture) doğurduğu sorunlar üzerine bir iktisadi analiz hazırlamak ve böylece siyasal fikir alış verişini beslemektir. Cambridge Üniversitesi-ne bağlı olduğu için düşünsel bağımsızlığından kuşku duyulamaz. Her ne kadar İngiliz İşçi Partisi, çıkardığı sonuçları benimsemeye yatkın görünse de cambridge okulu belli bir siyasal görüşle bağımlı değildir.

Keynesçi bir yapıya sahip olan bu gurup, «Genel Teori» öğretisinden ayrılmıştır. Onlara göre etkinlik ve kullanımı düzenleyen başlıca iktisadi değişkenler artık iç talebi yönetenler değil, dış alışverişe bağlı olanlardır. Zaten gurubun analizi açık seçik bir biçimde genel teoriye karşı çıkmaktadır. Bu teoriye göre her ülkede kullanım ve talep baskısı uluslararası alış-verişe bağımlı değildir, çünkü bu alış-veriş her ülkenin pazar içinde yerini belirleyen fiyat ayarlamaları ile kendiliğinden dengelenmektedir.

Yazarlarımıza göre uluslararası iktisadi analiz, yapılmış malların dışsatımdaki payının kısa dönemdeki istikrarının ve değişik ülkelerin dışalış eğilimlerinin (Milli Gelirde dışalımın payı) gözlemlenmesine dayanmaktadır. Değişik ulus topluluklarına göre, bu anahtar değişkenlerin durumlarının incelenmesi, Cambridge Gurubu'nu sıkıntıda olan ve sıkıntıda olmayan ülkeler arasında temel bir

ayırım yapmaya zorlamıştır. Bu ayırım kısa dönem için geçerlidir. Gurup, iç talebini açıklarını kapatabilmek için ayarlamak zorunda kalan ülkeleri sıkıntıda olan ülkeler diye adlandırmıştır. Buna karşılık taleplerini, dış ödemeler dengesini göz önüne almadan yalnız ulusal çıkarlara göre (tam kullanım, Milli gelir artışı, enflasyonun düşürülmesi gibi) ayarlayabilen ülkeler, sıkıntıda olmayan ülkelerdir. Bugün için bu sınıfa yalnız Japonya, Federal Almanya ve OPEC ülkeleri girmektedir. Sıkıntıda olan ülke Birleşik Krallığın dışalımı kuvvetli bir eğilimi vardır (% 14,2) ve sınaî mal dışsatımında dünya ticaretindeki payı oldukça düşüktür (% 7). Sıkıntıda olmayan ülke Japonya'da aynı oranlar % 2,4 ve % 11,5 tur.

Cambridge Gurubu'na göre, sınaî malların dünya ticaretindeki düzeyi, değişkenlerin bağları üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu düzey nasıl saptanmaktadır? Oldukça basit bir analiz, sıkıntıda olmayan ülkelerin dünya dışalımındaki payı fonksiyonunda, bu değişkeni ifade eden bir formüle varmaktadır. '2) Buna göre dünya ticaret düzeyini belirleyici değişkenler dört tanedir :

1) Sıkıntıda olan ve olmayan ülkelerin birbirlerine oranları.

2) Kendi dışalım eğilimleriyle dışalım hacimlerini belirleyen sıkıntıda olmayan ülkelerin saptadıkları kendi iç talep düzeyleri.

3) Dünya sınaî mal dışsatımında sıkıntıda olmayan ülkelerin payları.

4) Sıkıntıda olan ülkelerin kapatılması olası sınaî mal ticari açıkları.

Uluslararası düzeyde alış-verişlerin düzenlenmesi

Cambridge'li iktisatçılara göre dünyadaki bugünkü duraklama önüne geçilemeyecek bir şey değildir. Modelin içine sokulan çeşitli değişkenlerin incelenmesi göstermektedir ki, değişik siyasetler izlenseydi daha iyi sonuçlar alınabilirdi. Buna göre dünyadaki etkinliklerin bugünkü düzeyinin oluşmasında ABD ve Japonya'nın (OPEC'ten de fazla) en önemli rolü oynadığı ortaya çıkmaktadır. Dış ödemeler fazlasından dolayı (hiç olmazsa istatistiklerin verdiği en son yıl 1978 e göre) Japonya büyüme hızını iç önceliklerine göre saptayabilir. Yapılmış mal dışsatımını kısarak ve dışalımını artırarak dünya kalkınmasına yardımcı olabilir. A.B.D. nin iktisadi siyasetinin dünya için hayati bir önemi vardır. Bugünkü tehlike, bu ülkenin dış ödemeler açığını kapatabilmek için deflasyonist bir siyaset izlemesidir. **Sıkıntıda olan ülkelerde dışalımın iç talebe göre büyük elastikiyeti, düzelme karşısındaki en büyük engeldir.** Böyle bir deflasyonist siyaset uluslararası etkinliğin büyük oranda yavaşlamasına yol açabilecek niteliktedir.

Cambridge Gurubu bu duruma alternatif bir yol öneriyor. Bugünkü dış açık-duraklama ikileminden bir çıkış yolu gösteriyor. Buna göre A.B.D. gelecekte hacimlerini donduracak bir biçimde, sınai mallar dış-alımını kısıtlarken, iç talebi kamçılayıcı bir siyaset izleyecektir. Kısıtlamaların amacı dışalım toplam hacmini azaltmak değil, milli gelirin hızlı bir biçimde artmasını sağlamaktır. Böylece, tuhaf bir biçimde, gelecek düzeyde bir dışalım hacmi dondurulmasıyla birlikte yaratılan talep yükselişi, dünyadaki etkinliğe bir deflasyonist siyasetten daha az zarar verecektir, çünkü böyle bir deflasyonist siyaset kaçınılmaz bir biçimde dış-alımın azalmasıyla sonuçlanacaktır. Bu, raporun temel düşüncelerinden biri. Bu düşünce Cambridge Gurubu'nu, yüksek düzeydeki birçok uluslararası iktisadi toplantıyı bugüne kadar etkileyen serbest mübadele öğretisinden ayırmaktadır.

Bu iki ülkenin oynayacakları (A.B.D. ve Japonya) itici rolün de ötesinde, bu dünya modelinin verdiği sonuçlar uluslararası karşılıklı işbirliğinin, uluslararası ticarette optimum hacme ulaşmayı kolaylaştırı-

cağını göstermektedir. Bu işbirliğini kısaca şöyle açıklayabiliriz : Sıkıntıda olmayan ülkeler büyümeye yönelik bir siyaset izleyecekler → Japonya dışsatımını kısıacak → sıkıntıda olan ülkeler dışalımını azaltacaklar ve ekonomilerini canladırabilecekler → kalkınmakta olan ülkelere dışsatımlarında kolaylık gösterilecek. Bloklar arasında gelişmiş bir eşgüdüm olacağını varsayan bu çözüm, ödemeler dengesindeki açıkları kapatarak optimal bir büyümeye izin verecektir; yazarlara göre bu büyüme bunalım öncesininki kadar yüksek olabilecektir.

- (1) Cambridge Economic Policy Review, 10 5, Gower Press. University of Cambridge. Department of Applied Economics.

- (2) Formül şöyledir :

$$W = \frac{M^* + TDM}{\alpha}$$

W = Dünya ticaret hacmi

M* = Sıkıntıda olmayan ülkelerin dışalım hacmi

TDM = Sıkıntıda olan ülkelerin sınai mal açıkları

α = Dünya dışsatımında sıkıntıda olmayan ülkelerin payı

«Yeni İktisatçılar»ın Ütopyası

Prof. Dr. Pierre ROSANVALLON

Şu günlerde sözümona yeni bir felsefe ortaya atanların çektiği dikkatten yararlanmaya çalışan yeni iktisatçılardan oldukça çok söz ediliyor.

Aslında bu sadece, A.B.D. nde uzun yıllardan beri gelişen düşüncelerin Fransa'ya getirilişinden ibarettir. Yeni iktisatçılar başlıca iki amerikan okuluna dayanmaktadırlar :

1) Bunların ilki en az uzlaşmaz liberal akımın başını çeken Milton Friedman tarafından üne kavuşturulan «Chicago Okulu» dur. Bu okul, para hacminin düzenlenmesine karşı takındığı tutumla ve bütün devlet müdahalelerini zararlı olarak gördüğü piyasa iktisadının uzlaşmaz bir övgücüsü olarak tanınmaktadır. Milton Friedman'ın yardımcıları ile birlikte Şili'ye general Pinochet tarafından danışman olarak çağırıldığını anımsatmakta da yarar vardır kanımızca.

2) İkinci okul, dünyada Chicago okulundan daha geniş yankılar ya-

pan «Virginia Okulu» dur. «Public Choice» adlı derginin etrafında toplanan bu okul, ilk etapta yönetim bürokrasisinin ve Welfare siyasetlerinin bir eleştirisini yapmıştır. Bu okulun iktisatçıları, birçok durumda devletin hareketinin başlangıçta umulanın tam tersi bir dizi sonuç doğurduğunu gösterdiler. Örneğin, fakirler ve dar gelirli için ön görülmüş olan sübvansiyonlardan orta sınıf yararlanmıştır.

Bu «Public Choice» okulunun özelliği, iktisat tanımında bir uzantı sağlamaya çalışmasıdır. İktisadi yalnızca mal ve hizmet üretim ve tüketiminin bir piyasa ilişkisi olarak görmeyip, onu, her türlü insancıl davranışın, her türlü rasyonel eylemin bir incelemesi olarak görmektedir. Bu akımın liderlerinden biri olan Gary Becker, Paris'te bir toplantıda şöyle konuşuyordu : «İktisat bilimi üçüncü bir çağa giriyor. İlk çağda, iktisadın yalnız, maddi değerlerin üretim ve tüketim mekanizmalarının incelen-

mesi olduğu sanıldı. (geleneksel piyasa kuramı). İkinci çağda, iktisat kuramının sahası genişledi ve örneğin parasal değiş-tokuş gibi tüm piyasa olaylarını içine aldı. Bugün iktisadi analizin sahası her türlü insanal davranışı ve buna bağlı kararları içine almaktadır. **İktisadi tanımlayan, çözümlenecek olan sorunun maddi veya ticari özelliği değil, bu sorunun türüdür.** Kaynak dağılımı, sınırlı sayıdaki seçenekler karşısında tercih yapma gibi durumları bir yanında getiren her sorun, ki bunların özelliği rakip erekliliklerin (finalité) çatışmasıdır, iktisata aittir ve iktisadi anali- le çözümlenebilir.»

Eskiden iktisat dışı alanlar olan suç, evlilik, tecavüz vb. konularda bugün iktisadi kuramların geliştiği görülüyor.

Açıkça görülmektedir ki Virginia okulu, Chicago okulundan daha da ileri gidiyor. Piyasayı iktisadi organizasyonun rasyonel tek biçimi olarak kabullenen tam bir iktisadi libe-

ralizmi övüp göklere çıkarmakla yetinmiyor.

Bu kuramların tümü Fransa'da büyük ilgi gördü, çünkü birçok kişi böylece liberalizm kavramını yenileyip, vahşi kapitalizmin güzel günlerinde olduğu gibi, onu saldırgan bir ideoloji durumuna sokmak olanağını buldu. Bu açıdan bakıldığında, «yeni iktisatçılar» ın Fransa'daki başarısı, egemen sınıfın bir toplumsal tasarı ve dünya görüşü edinmek için yaptıkları bir denemenin belirtisidir. Bu tasarı ve görüş, artık yalnızca sol tasarının tam bir zıttı değildir. Bir noktayı anımsatmakta yarar var, çünkü «yeni iktisatçılar» ın çevresindeki tartışmanın yalnızca teknik bir tartışma olmadığı açıktır ve bu, «Sağ» ı tümüyle kültürel bir tutarlılığa itmektedir.

Bu kuramların anlamlarını ayırtıları ile ortaya çıkarmak, ileride tutarlı bir eleştiriye girişmek için gereklidir. Özellikle bazı yöneticilere göre, devlet etkisini eleştirdiği ve

bürokratik işlemleri gözle önüne serdiği alanlarda, bu kuramın belli bir ölçüde başarılı olacağını da saklamak gerekir. Bu konu üzerinde Public Choice iktisatçılarının yaptığı incelemelerin (sağlık iktisadı ve ulaşım iktisadı) eleştiri bölümleri incelenmeye değer. Hatta yaptıkları eleştirilerde belli bir ölçüde de olsa İvan İlitch'e katıldıkları da öne sürülebilir. Ancak çözüm bölümünde, piyasa mekanizmasını genelleştirmeyi ve yaygınlaştırmayı önerdiklerinde onları anlayabilmek güçleşiyor.

Üç ana eleştiri

Bu yeni iktisatçılara yöneltilebilecek temel eleştiriler nelerdi acaba, gözden geçirelim :

1) **Çalışmalarının tümü ciddi bir yanlış üzerine oturtulmuş : tam bir piyasa iktisadı ve kapitalizm birbirine karıştırılmış. Kapitalizm hiç bir zaman öncelikle devletçi, devletçiliğe karşı veya müdahaleci olmamıştır. Önceden hazırlanmış herhangi bir öğretiyeye sahip olmadan çıkarlarını koruyan ve gelişmesini sağlayan pratik çözümleri savunmuştur.**

Kapitalizmin tarihi bize göstermektedir ki, devlet korumacılığı siyasetlerini, devlet yardımlarını ve devletin mümkün olduğu kadar büyük bir toplumsal yük sırtlanmasını hep büyük sanayiciler önermiştir. Kapitalizm hiç bir zaman iktisadi bir kuramın uygulaması olmamıştır. O, her

şeyden önce egemen sınıfların kesin bir rol oynadığı, toplumsal bir uygulamanın sonucudur.

Halbuki, piyasa iktisadı, iktisatçıların ve kuramcılarının bir buluşudur. Onu, ister bir ideal olarak düşünmüş olsunlar (Adam Smith ve klasik İngiliz siyasal iktisadı), ister yöntemsel bir inceleme prensibi haline getirmiş olsunlar (Walras ve saf iktisat kuarmcıları). Bu durumda kapitalizmle piyasa iktisadını birbirine karıştırmak, kuramla gerçeği birbirine karıştırmak oluyor.

Örneğin tam piyasa iktisadı, hiç bir tekelin var olmadığını ve toplumun tümüyle akışkan (fluide) olduğunu varsayar. Oysa kapitalizm tekelleşmeler ve sermayenin emeğe egemen olmasıyla kendini gösterir. Bu da iktisadi karar birimlerinin eşitliği efsanesine uymayan en önemli noktadır.

Tam rekabet, sürtüşmesiz, güçlerin eşit olduğu, şiddetsiz ve özellikle siyasetsiz bir toplum düşleyen gerçek bir üyopyadır. Public Choice okulunun ürettiği kuramlarda temel bir rol oynadığı için, bu son nokta üzerinde dikkatle durmak gerekir.

Bu konuyu biraz daha açtığımız zaman şöyle bir durumla karşılaşırız : **İktisat, tüm insanal davranışların rasyonel bir biçimde işleyişini sağlayan bir disiplin olarak kabul edildiği takdirde artık siyasal bir ortama gerek kalmamaktadır. Denilebi-**

lir ki, piyasa ütopyası, çelişkilerin anlatım ve uyum ortamı olan ve kolektif tercihleri belirleyen siyaseti ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır.

«Görünmez el» geleneksel anlamdaki siyasal tercihin yerini almaktadır.

Yeni iktisatçılar, parlamenter demokrasiyi «bir toplumsal savurganlık ve eşitsizlik ortamı yarattığı» için eleştirmekte (Ho Lepage, Autogestion et capitalisme, s. 328) ve bu durumu «ödemeli oy sistemi» ile düzeltmeyi önermektedirler. Bu sistem şöyle işlemektedir : belli sayıda alternatifler karşısında seçmenden evet veya hayır diye oy kullanmasını seçmesi için ne kadar para ödemeye hazır olduğu sorulmaktadır.

Bu oylamanın sonucu demokratik bir biçimde açıklanan fiyatların dengesiyle oluşmaktadır. Böylece klasik arz-talep mekanizması siyasal tercih alanında da ortaya çıkmaktadır. Yukarıdaki önerileri alaycı bir tavırla karşılamakla yetinilmemeli, çünkü bunlar gerçek olanaklardan çok bilim-kurguya dayanmaktadır.

Bu, iki şeyi göstermektedir : Özellikle vergi alanında, siyasal yaşam, belli sayıda iktisadi tercihlerin açıklanmasına indirgenmektedir; bu demektir ki siyaset belli sayıdaki ortak hizmetlerin sınırlandırılmasında ve toplumun yönlendirilmesindeki yapıcı rolünü yitirmektedir. Bu kavramın getirdiği diğer bir sonuç da de-

mokrasinin bir toplumsal anlaşmaya (consensus) indirgenmesidir. Bu kuramcıların atası ve Hayek ve Friedman'ın ilhamcısı Ludwing Von Mises aynen şöyle diyordu : «Demokrasi, pasifizmin dış siyaset alanında yapmaya çalıştığı şeyi iç siyasette gerçekleştirir. Demokratik sistem, yalnızca devrimci olmamakla yetinmez, özellikle temel işlevi, devrimi saf dışı etmektir.»

XIX. yüzyılın yükselen burjuvazisinin mağrur kuramcıları, serbest seçimlerin, insan haklarının gelişmesinin ve emekçilere yeni haklar tanınmasının getirdiği «başı bozuk demokrasi» yi demokrasi, düzen, ve toplumsal anlaşma (consensus) adına eleştirirken daha başka bir dil kullanmıyorlardı.

2) Bu tür toplumsal yaşam örneğine bir de felsefi eleştiri yöneltmek gerekir.

Yeni iktisatçılar insan davranışlarının tümünün, yararlılık ve kâr ölçütleriyle açıklanabildiği ölçüde, her tür davranışın iktisadi bir analize tabi tutulabileceğini varsayıyorlar. Onlar için yararlılık ve kâr, zaten tüm insan davranışlarını temel ölçü birimleridir. Bu basitleştirmenin ne denli aldatıcı ve yanlış olduğu hiç kimse- nin gözünden kaçmayacaktır. Ancak bunlar doğru olarak kabul edildiği anda, kuramların hepsi mantıki ve işleme koyulabilir olarak görünmektedir.

3) Bu düşünce akımının yeni bir şey getirmediğini iyice göstermek için, tarih içindeki yerini belirlemek gerekir.

Bu akım, piyasayı, tüm toplumsal ilişkilerin ve her toplumun kendi kendini örgütlenme biçiminin bir ana örneği (archétype) olan XVIII. yüzyıl iktisadi ütopyasının güncelleştirilmesidir. Çok gariptir ki bu iktisadi ütopya, XIX. yüzyılda kapitalizmin gelişmesi ile gerilemiştir. Aslında o kadar şaşırtıcı değildir bu durum. Kapitalizmin somut olarak sömürüye ve savaşa dayandığı bir dönemde, toplumsal eşitliğin ve uluslararası barışın güvencesi olarak piyasadaki evrensel uyumdan söz etmek zordur.

Bugün yeni iktisatçılar bu XVIII. yüzyıl ütopyasını yeniden canlandırmak için geleneksel sosyalizm ütopyasının bunalımından ve totalitarizm olgusundan yararlanıyorlar. Amaçları, bugün bunalımda bulunan kapitalizmin, içinde bulunduğu kültürel alandaki savunma durumundan kurtulabilmesi için bir savaşım ideolojisi sağlamaktır.

Bu yazarların özellikle kapitalizm tarihini aktarmada yaptıkları bası- leştirmeler tam anlamıyla şaşırtıcı. Örneğin, İngiltere’de özel mülkiyetin, tarımsal alanda, tüm bireylerin mülkiyetinin daha büyük bir etkinlik kazanması için oluştuğunu söyleyebilmektedirler. Aslında söz konusu olan, ortak toprakların büyük bir bölümü-

nün, büyük toprak sahipleri elinde toplanmasıdır (Quand est née la propriété Demain le capitalisme’in 3. bölümü, Henri Lepage, 1978). Bunu kontrol edebilmek için herhangi bir iyi İngiliz iktisadi tarihine bakmak yeterlidir.

Erişilemeyen kapitalist ütopya

Bu ideolojik operasyonların asıl amacı, kendi kendine yönetimden (autogestion) söz ettikleri zaman iyice ortaya çıkmaktadır. Örneğin Henri Lepage şöyle yazıyor: «kendi yönetimi düşüncesiyle dayanışma içinde olduğumuzu açıklamaktan çekinmiyoruz. Bu iktidar ve emek arasındaki ilişkilerin değişimi temennisidir. Daha çok ticaret dışı ve ilişkici (relationel) değerlere dayanan yeni bir toplum biçimi karşısında, büyük sistemler iktidarının tartışma konusu yapılmasıdır.»

Fakat hemen sonra, kendi kendini yönetimi ideoloji tarafından ortaya atılan toplum biçimine en iyi yanıtın kapitalizm olduğu ekleniyor.

Uygulanan taktik çok kurnazca düşünülmüş. Kendi kendine yönetim prensibi öncelikle itilmiyor ama etrafından dolaşarak geleceğin kapitalizmde olduğu söyleniyor. Böylece Lepage bir utku havasında sonucu bağlıyor: «toplumumuzun en derin sıkıntıları özel ve geçişimci (transférable) bir mülkiyet aşırılığına bağlı değildir. Dünyamız mülkiyet aşırılı-

ğının değil mülkiyet hakkının yeter-
sizliğinin sıkıntısını çekmektedir; bu
bir piyasa çokluğu değil piyasasızlık-
tır; bu bir kapitalizm aşırılığı değil,
kapitalizm eksikliğidir.»

Bu düşüncelerin tümü gerçek dı-
şı bir kapitalizm kavramına dayan-
maktadır. Sanki kapitalizm sermaye
ve emek arasındaki dengesizliğe da-
yanarak, engelsiz, güç dengeleri ol-
mayan, çatışmasız ve tam bir piyasa
oluşturan bir sistemmiş gibi.

Görülüyorki bu savunmanın tü-
mü, şeffaf bir piyasanın var olması
ve somut kapitalizmi bir el çabukluğu
ile böyle bir ütopya çevirebilme ha-
yaline dayanmaktadır.

Bu açıdan kendi kendine yöne-
timcilik, yeni iktisatçılardan daha
gerçekçidir. Güçler dengesi olmayan,
içinde tercihlerin tümünün piyasayı
belirleyebilecek biçimde bir ayarla-
maya indirgenebileceği, bir kütle
topluma dayanmıyor. Tam tersine
somut bir biçimde gelişme biçimini
değiştirmek için iradi bir hareketin
gerekliğini, girişimde ve toplumun
geri kalan bölümünde iktidar tipleri-
nin tadili için bir denemeyi, mülkiye-
tin mülkiyet özelliğini yitirmesini göz
önüne almaya dayanıyor.

Yeni iktisatçıların sözettği üto-
pik kapitalizme hiç bir yerde rastla-
maya olanak yoktur. Bunun tek so-
nucu, bugünkü somut ve her gün
içinde yaşadığımız kapitalizme des-
tek sağlamak olacaktır.

Ütopyaların gerçeğe bir utan-
mazlık ve sapıklık biçiminde dönüş
yaptığı bilinen bir şeydir.

Kapitalizm, toplumu yalnızca bir
piyasa olarak gören liberal ütopya-
nın sapık ve tahmin edilememiş bir
sonucudur. Aynı biçimde totalitarizm,
düşsel bir demokrasi ve sosyalizm
kavramının sapık sonucudur. Ger-
çek, basitleştirici şemalara uymaz.
Bununla birlikte öz yönetimci bazı ik-
tisatçıların, yeni iktisatçıların yarat-
tığı karışıklığı körüklediği de doğru-
dur. Bazı Yugoslav iktisatçıları kendi
kendini yöneten bir işletmenin işle-
mesini, saf iktisat kuramcılarının
yöntemsel olarak düşündüğü bir ik-
tisadın işlemesine indirgemektedir-
ler.

Kısaca özyönetimi, en klasik ku-
ram kavramlarının somut olarak uy-
gulanabileceği tek iktisadi biçim ola-
rak görüyorlar.

Sanırımki özyönetime bu açıdan
bakmak çok dar anlamlı oluyor ve
kararların ilgililer tarafından olan sü-
rekli hareketi, sermaye ve girişim
arasındaki paylaşmayı değiştiren ba-
sit bir yönetime indiriyor. Bu, öz yö-
netim iktisadın, kooperatif mülkiyet
iktisadı ile birbirine karıştırmak olu-
yor. Burada bir noktaya değinmek
faydalı olacak sanırım: Walras saf ik-
tisat üzerine yazdığı ünlü kitabını ya-
yınlamadan önce, işçi ve tüketim
kooperatiflerinin işlemesi üzerine bir
kitap yazmıştı.

«Yeni iktisatçılar» hakkında de-
ğinilmesi gereken daha pek çok soru
var. İlk etapta onların girişimlerinin
gizli yanlarını ve ideolojik işlevlerini
gözler önüne çıkarmakla yetindik.

Çünkü içinde bulundukları kültür atı-
lımını ciddiye almak gerekir.

(Çeviren : Güneş AKAGÜL)

beciya

**Sevgili
iktisatçılar...**

**Dergiye ilân
veriniz,**

*

**Dergiye ilân ve Abone
bulunuz,**

*

**Zira bu eser
sizindir !..**

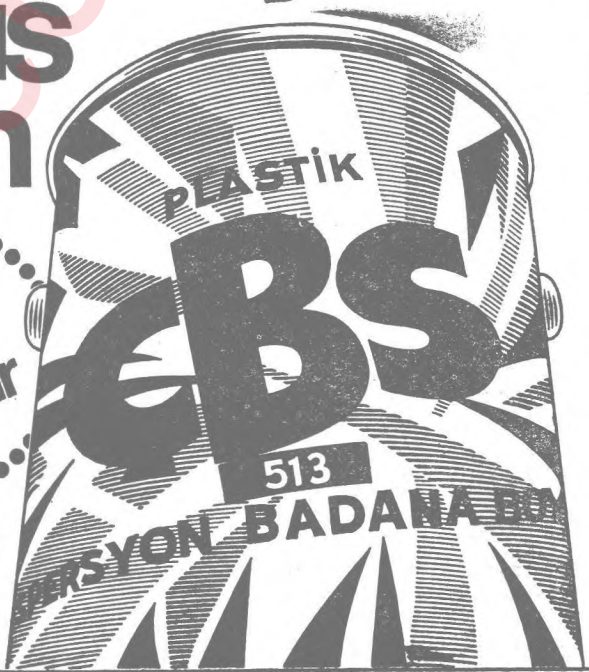
ÇBS PLÂSTİK BOYA duvarlarınıza kanat gersin...

Korusun duvarlarınızı
o emsalsiz gücüyle ÇBS Plâstik...
Aman vermesin zamana ve
onun yıpratıcı etkilerine...
Duvarlarınız en renkli
en gösterişli, en güzel

günlerini yaşasın
ÇBS Plâstik'in koruyucu
kanatları altında...
ÇBS Plâstik ile mutlu olsun
duvarlarınız, mutlu olun siz
ve yuvanız...

duvarlarınız yıllara göğüs gersin

daha
iyisi
yoktur

ÇBS BOYA-KİMYA SANAYİİ
ve TİCARETİ A.Ş.
Karaköy, Kardeğim Sok. No. 44/8 İstanbul
Telefon: 43 48 55

Borusan, çelik ağırları ile endüstrimize hayat verir...

... yaşamı sürdüren kan
damarları gibi...
Yurdun dört bucağında
Borusan'la başlar üretim...

... ve Borusan boruları,
profil boruları, yassı çelik
ürünleriyle en sağlıklı ve
yüksek standarda ulaşır...
Kimya, petrokimya, kâğıt,
meşrubat, ilaç, gıda, süt, ev
aletleri, bisiklet, ambalaj,
tekstil ve otomotiv
endüstrisinde..... inşaat
sektöründe makine üretiminde....
mobilya ve dekorasyonda BORUSAN,
çağdaş kalitenin, güvencenin,
estetikliğin vazgeçilmez unsurudur.

Sanayi borularını,
paslanmaz çelik boruyu,
metal kaplamalı çelik
bantları Türkiye'de ilk kez
gerçekleştiren Borusan,
teknolojik alandaki
öncülüğüyle ve giderek
devleşen satış grafiğiyle,
ulusal ekonomiye de
katkıda bulunan büyük
kuruluşur.

BORUSAN

Yakıt giderleri belinizi bükmesin

Yeni bir kat alırken pencerelerine bakın

ISI cam®

mi kullanılmış?

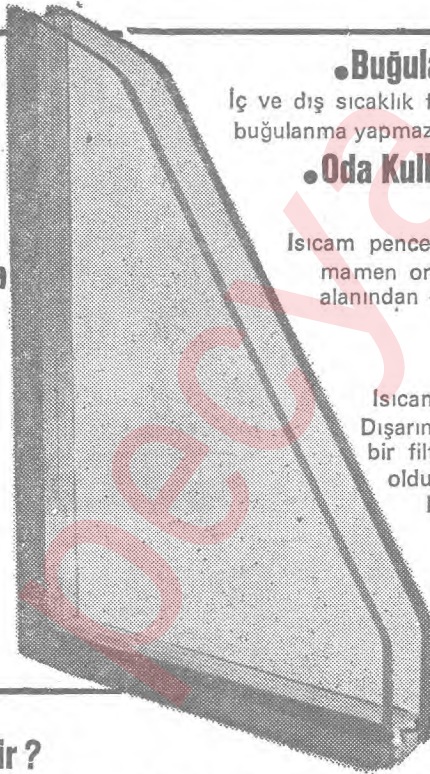
akittan

25 - % 45 Ekonomi

am her şeyden önce
ika bir ısı yalıtkanadır.
in ısı kaybını önler, yakıt
erlerinden %25-% 45
nismi sağlar

k Tesis Masraflarında yük Ekonomi

zam yapıların ısıtmaya
çin ilk tesis
sraflarında önemli
nismi sağlar
ıtkanlığının yüksek
şu sayesinde daha ufak
an ve brülör, daha
yük çapta tesisat
usu ve daha az radyatör
nı kullanılması, normal
nli yapılarda ancak aşırı
ıt sarfiyatı ulaşılacak
dımını elde etmek için
erlidir.

●Buğulanmaya Karşı En Etkin Önlem

İç ve dış sıcaklık farkı 40 dereceyi geçmedikçe, ısıcam buğulanma yapmaz. Sürekli berrak bir görüntü sağlar.

● Oda Kullanım Alanından Daha Verimli Yararlanma

Isıcam pencere yakınlarındaki soğuk bölgeleri tamamen ortadan kaldırır. Böylece oda kullanım alanından daha verimli bir biçimde yararlanma olanağı sağlar.

●Gürültüden Uzak Ortam

Isıcam aynı zamanda bir ses yalıtkanıdır. Dışarının rahatsız edici seslerine karşı etkin bir filtre görevi görür. Evde veya işyerinde, olduğunca gürültüsüz bir ortamda rahat bir çalışma ve yaşama olanağı verir.

●Pencereler Yolu İle Isı Kaybını Önler

Isıcam pencereler yoluyla ısı kaybını, harika yalıtkan özelliği dolayısıyla en az %50 oranında önler.

Isıcam nedir ?

Isıcam, iki cam plakanın çevresel olarak metal bir ara çitası yardımıyla birbirine bağlanması esasına dayanır. Arada kalan hava tamamen kuru olduğundan, bütün dış etkenlerin sızması özel macunlarla, kesin olarak önlenmiştir. Isıcam Türkiye Şişe Cam Fabrikaları A.Ş.'nin fabrika garantisine sahiptir.

ISICAM Az yakın,öz ısının.

Cam Pazarlama A.Ş.

Valikonağı Cad. No. 73 NİŞANTAŞ - İSTANBUL Tel: 46 80 27 (3 Hat)

Cam Pazarlama A.Ş. Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş.'nin bir kuruluşudur.

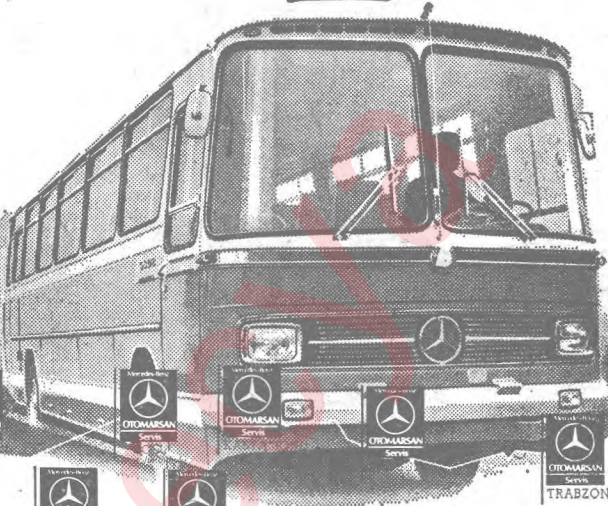
Isıcam, iki cam plak
Arada kalan hava
önlendi. Isıcam

stili bilgi için Teknik Servisimiz hizmetinizdedir
Tel: 46 09 05

OTOMARSAN

servis ağı

OTOMARSAN'ın görevi Fabrikada bitmez...

OTOMARSAN, imâl ettiği MERCEDES-BENZ Otobüslerini;
tükün ve mükemmel bir servis ağıyla, satıştan sonra da,
büyük bir titizlik ve dikkatle izler.

Yurt sathına yayılan yetkili servis istasyonları...
na yanınızda bulabileceğiniz uzman servis elemanları...

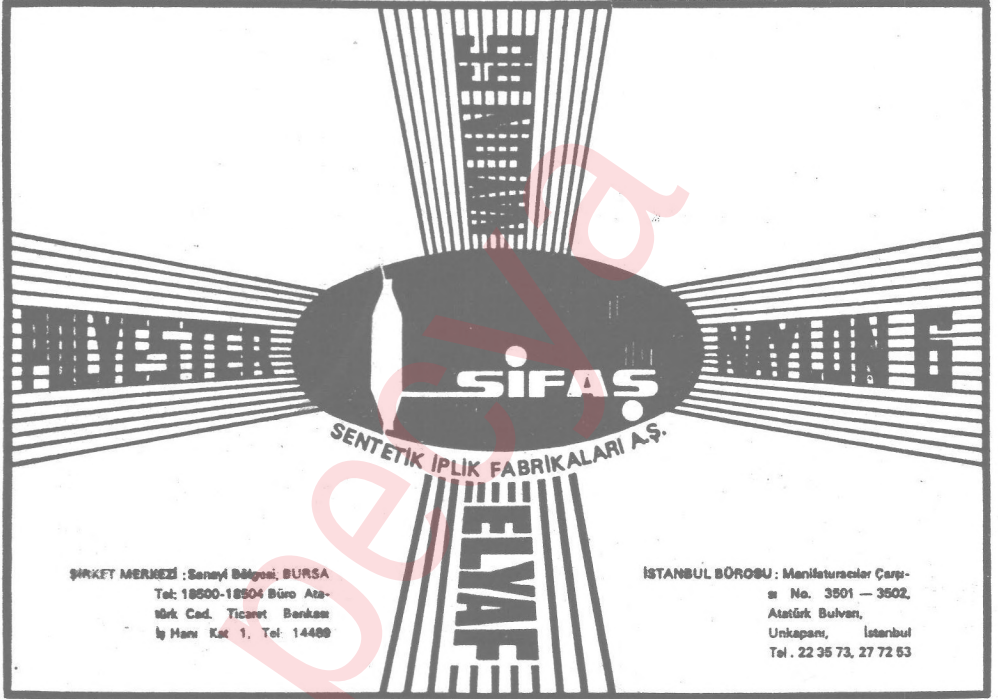
Bol yedek parça imkânları;
OTOMARSAN'ın bu servis ağını örür:

OTOMARSAN MERCEDES-BENZ Otobüsleriyle
dilediğiniz yere atılınla aidebilirsiniz.

OTOMARSAN

"Yurt dışına taşan ku"

ŞİRKET MERKEZİ : Sanayi Bölgesi, BURSA
Tel: 18500-18504 Büro Ata-
türk Cad. Ticaret Bankası
İç Hanı Kat 1, Tel: 14488

**İSTANBUL BÖRSESİ : Manifaturacılar Çarşı-
sı No. 3501 — 3502,**
Atatürk Bulvarı,
Unkapanı, İstanbul
Tel . 22 35 73, 27 72 53

Türkiyede ve bütün dünyada

İhracat ve ithalât işlemleriniz,
döviz, mevduat ve kredi hesaplarınız
ve diğer bütün bankacılık işleriniz için
Akbank'ı tercih ediniz.

Akbank, bütün dünyadaki birinci sınıf muhabirleri
ile işbirliği yapmak suretiyle emrinizdedir.

AKBANK

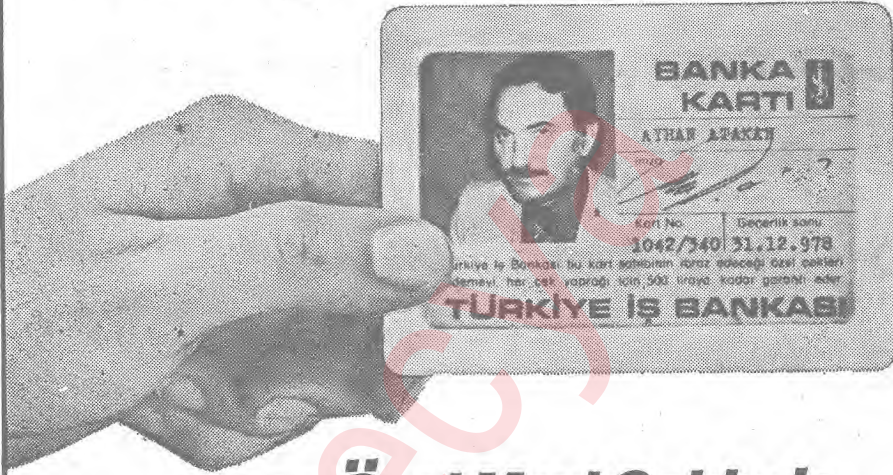
nesilden
nesile

biraların ası
TEKEL birası

TEKEL
Bırası

yalnız bu kart her zaman her yerde geçer

**ayrıca Özel Mavi Çeklerle
dilediğiniz İş Bankası Şubesinden
50.000 liraya kadar
provizyonsuz para çekebilirsiniz...**

**mavi çek üzerinde imzanız paradır...
her zaman her yerde geçer**

KARANFİL

*Mustafa
Karanfil*

*Şerafettin
Karanfil*

*Her türlü
Buket*

*Sepet ve
Merasim Çiçekleri*

ÇİÇEK EVİ

ŞİŞLİ Halaskârgazi
Cad. No. 335/A

**46 33 34
47 07 22**

ÖZAN S

Sayın Üyelerimiz ve Abonelerimiz;

1980 yılı üye aidatları ile süresi dolan İktisat Dergisine abone bedellerinin Cemiyetimiz Merkezine veya aşağıdaki banka hesaplarımızdan birine yatırılmasını dileriz.

Saygılarımızla,
İ. F. M. C. Yönetim Kurulu

Banka Hesap Numaralarımız :

- Akbank Taksim Şubesi Hes. No. : 4700
- T. C. Ziraat Bankası Bahçekapı Şb. eHs. No. : 9500
- T. Garanti Bankası Galatasaray Şb. Hes. No. : 510028
- T. Haik Bankası Cağaloğlu Şubesi Hes. No. : 66008
- T. İş Bankası Beyoğlu Şubesi eHs. No. : 4678
- T. Ticaret Bankası İstanbul Şb. Hes. No. : 31424-5
- Yapı ve Kredi Bankası Tünel Şb. Hes. No. : 920013

NOT : Ocak/1980'den itibaren yıllık üye aidatı 300.— TL., yıllık abone ücreti 500.— TL., 6 aylık abone ücreti de 300.— TL. olarak belirlenmiştir.

Yeni Tlf : adres :

Tlf : 45 17 52

Cumhuriyet Cad. Ceylan Apt. No. : 27/6 Taksim-İST.

Cemiyetimiz yeni lokalinde yemek (hergün) içki servisi
(Pazar hariç hergün) yapılmaktadır.

**Kartvizitten Gazeteye kadar
Bütün Baskı işlerinizde
En Yetkili Müessese
Dizgi - Baskı (Tipo - Ofset) - Cilt**

Yenilik Basımevi

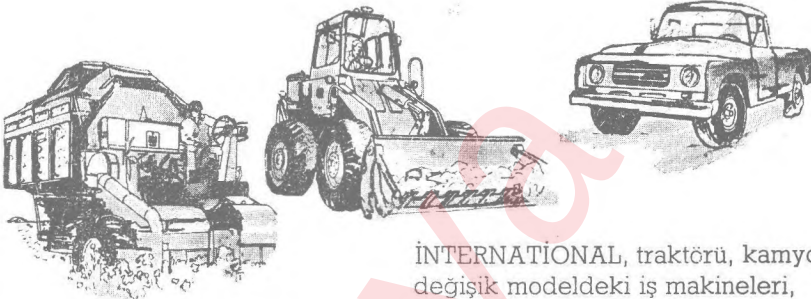
Firuzâğa, Kasatura Sok. No. 1

Tophane — İstanbul

Tel. : 43 55 72

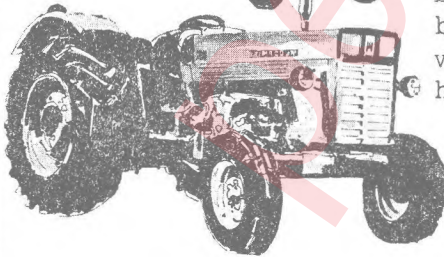
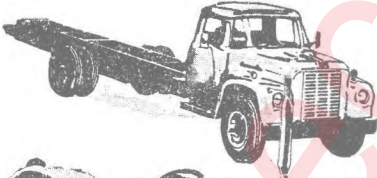
güçlü yatırım International

4. sınıfı inşaat

INTERNATIONAL, traktörü, kamyonu, değişik modeldeki iş makineleri, pamuk toplama makineleri, yükleyicileri ve çekicileri ile Dünyada ve Türkiyede önderdir.

INTERNATIONAL satış sonrasında da güleryüzle süren bakım ve onarım hizmetleri, bol orijinal yedek parça stokları, ve gezici servisleri ile her zaman, her yerde hizmetinizdedir.

International en güçlü yatırımdır
International alın
geleceğe güvenle bakın

İmalatçı firma

**TÜRK
OTOMOTİV
ENDÜSTRİLERİ A.Ş.**

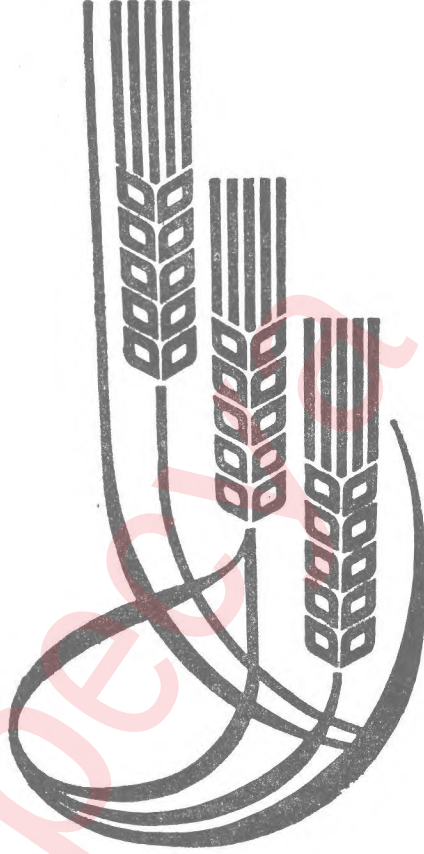
TOE ve MAT Ordu Yardımlaşma Kurumu'nun (OYAK) iştirakidir.

Türkiye Genel Distribütörü:

**MOTORLU
ARAÇLAR
TİCARET A.Ş.**

Merkez 4. Levent Tel. 64 49 90-91-92
Telex: 26239 İSTANBUL

MUR.

T.C. ZİRAAT BANKASI
HER YERDE HER ZAMAN
hizmetinizde bulunmaktan
kıvanç duyar.

